

TÖÖLISKOJA TEATAJA

TÖÖLISVANEMATE JA NÕUKOGUDE HAÄLEKANDJA

JAANUAR 1938

Nr. 1

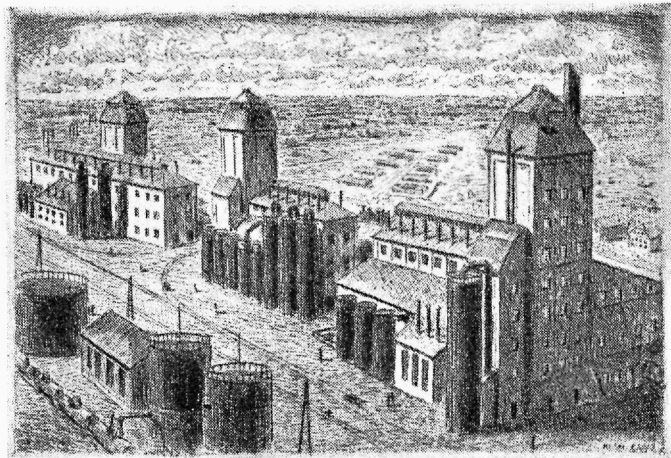
2. AASTAKÄIK

SISU: 1. L. Johanson: Uute sotsiaalseaduste ootel. 2. K. Kiiman 50-aastane. 3. A. Renning: Majanduse areng ja rahva elutase. 4. Onebody: Mida kõneldakse käitistes? 5. I. Rebane: Haritud töөлisesest ja töөлisharidus-tööst. 6. E. Kadakas: Ratsionaliseerimise ja tööpinge tõstmise probleem tekstiiltööstuses. 7. A. Renning: Töölise olukorrast Rootsis. 8. A. Gustavson: Töölise palgaline puhkus. 9. Töötülide Lahendamise Komisjoni sundotsus ei leia läitmist. 10. Elatusmaksumuse kontrollimine. 11. J. Mihkelson: Tööaja lühendamisest. 12. Ülevaade käitiste olukorrast. 13. Ülevaade Tööliskoja tegevusest. 14. Välismaa ringvaade. 15. Ühistevigusnurk. 16. Uusi sotsiaalseadusi. 17. 40-tunniline töönädal. 18. Käitiste elu. 19. Mitmesugust. 20. Nõuandenurk.

Mõnuld suitsetamisel

on hea tubaka iga töomme nauding. Selle puudumisel kujuneb suitsetamine ainult mehaaniliseks mahvimiseks. Kui juba suitsetate, siis tehke seda nautides! **ETK originaalsete paberossi tubakate** tarvitamisel veendute, mis tähendab mõnuga suitsetamine ja miks neid eelistatakse.

Õlivabrikud Kohtla-Järvel 1937

**A-S. Esimene Eesti
Põlevkivitööstus**

end. Riigi Põlevkivitööstus

JUHATUS JA MÜÜGIBÜROO

Tallinn, Valli 4-3

Telegr. aadr.: Peapõlevkivi

Telefonid: juhatus 450-62

üldine 450-85

arveosak. 474-76

KAEVANDUSED, ÕLI- JA
BENSIINIVABRIKUD

Kohtla-Järvel ja Kukrusel

Telefon: Jõhvi 5

Õliladu Tallinna sadamas

Telefon: 309-07

Bensiinjaaamad: Tallinnas

ja Kohtla-Järvel

Betoonitöid on kerge läbi viia otstarbe-
bekalt ja heade tagajärgedega, kui
silmas pidada vastavaid juhiseid

Igasugust selgitust ja juhtnõore tse-
mendi õige tarvitamise kohta annab
tasuta

A/S. Tsemendivabrik „Port-Kunda“

müügikontori juures asuv

NÕUANDE-BÜROO

Tallinn, Valli 4-6

Tel. 450-17

Eesti Metsa ja Tselluloosi o/ü

ostab

sulfaatpuid

Tallinn, Pärnu 10. Telefon 430-61

*Head ja edurikast uut aastat
tööliskonnale soovivad*

A/s. „Volta tehased”

Tallinn,
Soo t. 27

Kodukeskjaam
tel. 477-66

Eesti Õlikonsortsium

Tallinn,
V. Karja 1

Telef. 465-07

*Head ja edurikast uut aastat
tööliskonnale soovivad*

A/s. **O. Kilgas**

Tallinn,
Soo t. 26

Kodukeskjaam
tel. 426-30

Mehaaniline jalanõudetööstus

„Salamander“

Tallinn,
Tartu mnt. 30

Telef. 305-26

Metallitööstus

O. Saar

Tallinn,
Kopli 11

Telef. 439-61

Riidevärvimise, apreterimise
ja pleekimise vabrik

B. Šoher ja Ko.

Tallinn,
Jahu 3-b

Telef. 468-35

Reserveeritud

Tööliskoja Teataja

Tööliskoja häälekandja

JAANUAR 1938

Nr. 1

II aastakäik

Tellimishind: aastas . . Kr. 1.50 1/2 aastas. „ —.75 1/4 „ . „ —.40 Üksiknumber 15 s.	Ilmub kord kuus, vähimalt 24 lhk. suuruses. Vastut. ja tegev toimet. koja peasekret. Ilmar Rebane. Toimetus ja talitus: Tallinnas, Toompst. 17a—13, telefon 470-36. Toimetaja kõnetunnid äripäeviti, välja arvatud laupäev, kella 5—7 öhtul.	Kuulutuste hind: lehek. . Kr. 30.— 1/2 lehek. „ 15.— 1/4 „ . „ 7.50 1/8 „ . „ 5.—
--	---	--

Uute sotsiaalseaduste ootel

L. Johanson

Möödunud aasta jättis uuele aastale otsustamiseks ja elluviimiseks rea töökaitse, sotsiaalkindlustuse ja muid sotsiaalseadusi. Neist on töökaitse alal esmajärgulise tähtsusega töötülide lahendamise seaduse muutmise, mida ootavad töölised. Statistika andmed, mis seni on avaldatud, iseloomustavad Eesti tööliste palgaolusid ja nende tulemusi tööjõule ja rahva tervisele. Möödunud aastal tõusis küll elumaksumus, tööliste palga ostujõud aga vähenes. Palgaolude parandamine töötülide lahendamise komisjoni kaudu oli väga viisa ega annud kuigi märkimisväärseid tulemusi. Palgaolude parandamisel on esikoht kollektiivlepinguil, milleks ka 1929. a. alates on seaduslik alus. Läänud aastal valitses kollektiivlepingute sõlmimise alal väljelik vaikus. Kollektiivlepingute sõlmimine osutub võimatuks, kuna töötülide lahendamise seaduse järgi puuduvad töölised need vahendid, millega vastaspoolt mõjutada. Statistika näitab, et Eestis tööliste reaalse teenistus kriisi ajal küll pisut tõusis, kuid nüüd, seoses elumaksumuse tõusuga, on langenud uuesti kriisieelsele ajale.

Töötülide lahendamise seaduse muutmise selles suunas, et töölistel palgaolude parandamine ei oleks tõkestatud, on paratamatu. Tööliste ja ta perekonna terve elu aluseks on tööta, mis peab võimaldama tarvilikku elulalpidamist töölisele enesele ja ta perekonnaliikmetele.

Tööliste perekondade toetamiseks oli läinud aastal kavatsusel laste abirahade seadus, mille järgi seniste kavade kohaselt maksetakse vastavast kassast, mille tulud laekuvad ettevõtete maksudest, laste kasvatamiseks toetust 3.75—10 kr. kuus lapse pealt. Oiet peaks töölise tööta võimaldama ka laste kasvatamist. Laste abiraha ei saa vaadelda kui osa palgast, mille maksamisel on eriline alus, vaid kui hoolekandelist vahendit, mis taotleb puuduse vähendamist, aga ka rahva juurekasvu tõstmise eesmärke. Kui laste abiraha ei põhjusta üldise tööta tõusu pidurdamist, siis on tal meie tööliste pere-

kondade praeguse leivakorvi vähese sisu täiendamiseks oma osa.

Möödunud aastal käsitleti ka tööliste korterikitsikust, mis ei taha väheneda. Vististi ei ole siin pöördelist paranemist oodata enne kui asutakse nii tööstusrajoonides kui ka linnades, aga isegi ka maal, planeeritud tööliskorterite ehitamisele. Mujal on varemil aegadel ja ka nüüd sel alal just kogukonna omavalitsused palju korda saatnud. Eriti aga võiks näitena tuua Viini linnavalitsuse tõhusat ehituspoliitikat sellest ajast, kus selle linna heakäigu juhtimisest võtsid mõjukalt osa ka tööliste esindajad. Siis ehitati tööliste kümnend tuhandeid uusi, tervishoiuünetele vastavaid elukortereid—terved kvartaalid. Kuna küsimusel on rahva tervishoiu seisukohalt väga suur tähtsus, siis võib uuel aastal oodata sellele senisest suurema tähelepanu juhtimist.

Ühenduses ehituspoliitikaga võiks otsustamisele tulla ka tööliste rahvamajade küsimus, et vältida säärast võõrastavat nähtust, kus suure Lutheri mööblivabriku töölised ei saa kasutada käitise rahvamaja isegi mitte jõulupuu korraldamiseks, ruume aga kasutavad mingid tööliste võõrad seltsid.

Läänud aastal jäi otsustamata ka tööliste palgalise puhkeaja seaduse täiendamise ja ulatuse laiendamise küsimus. Võib loota, et uueks puhkuse hooajaks, milleni on veel küllalt aega, seegi küsimus leiab rahuldava lahenduse.

Ka tööstuslike käitiste töölistekonna asutiste seaduse parandamist ja täiendamist algatati läinud aastal. Selle seaduse elluviimiseks on viimasel aastal järjekindlalt teostatud, kuid siiski on küllaldaselt käitisi, kus praegugi veel seadus ei leia teostamist. See nähe peaks küll uuel aastal kaduma. Siin on ka töölistel enestel otsustav sõna. Töölisnõukogu ja töölisevanemate ülesanded on tööliste olukorra parandamisel nii tähtsad ja suured, et neid küll ei tuleks ignoreerida, vähemalt tööliste enestepoolt mitte.

Läinud aasta lõpul said ehitustöölised ja teised töölised neilgi tööl, mida „tööandja paneb toime majanduslikul teel enda jaoks“, tagasi need töökaitse ja sotsiaalkindlustuse seadused, mis nende suhtes tühistati riigikohtu üldkogu vastava otsuse alusel. 21. dets. 1937. a. astusid nende tööliste suhtes uuesti jõusse haigus- ja õnnetuskindlustusseadused, seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstuslikes käitistes ja tööstuslike käitiste nädala puhkepäevade seadus.

Nii on uuel aastal kõigil ehitustöölistel jälle töökaitse ja sotsiaalkindlustus kindlustatud nagu varemgi.

Tööliste uus töölepingu seadus hakkas küll kehtima juba 1. jaan. 1937. a., kuid ta elluviimine jätkub ka uuel aastal. Seadus on laiaulatuslik ja ta täitmise järelevalve teostamine väikekäitistes ja kodumajapidamises nõuaks väga suurt tööinspektsiooni koosseisu. Sellepärast peavad seaduse täitmise järele valvama töölisorganisatsioonid ja seaduse täitmist nõudma töölised ise. Seaduse rikkumised jõuavad tööinspektsioonini peamiselt alles siis, kui poolte vahel tekib konflikt.

Tööliste töölepingu seaduse alt on eraldatud erakäitiste vaimutöötajad, kelle kohta on oodata eriseadusi. Vaimutöötajate töölepingu seadust võib vististi oodata käesoleval aastal. Põllutöölistel on töölepingu seadus, kuid ka selle asendamine uuega on päevakorrale tõstetud.

Meremeeste tööaja seadus, mis anti 11. dets. 1937. a., ei hakka veel käesoleval aastal kehtima, vaid alles 1. jaanuaril 1938. a.

Pagaritööliste öötöökeeluseaduse täiendamist ootavad pagaritöölised selles mõttes, et kõrvaldada keelatud ajal töötamist. Osa pagaritööstuste ettevõtjaid on oma tööliste kaasabil leitud uusi seadusest möödahiilimise teid, mis sulgeda tulevad.

1. juunist 1938. a. alates hakatakse teostama uut tööstuslike käitiste tööõnnetuste vältimise ja töövõimehoiu määrust, mis toob rohkesti muudatusi senisesse korda. 1913. a. Vene määrused, mis seni kehtivad, on nii puudulikud, et selle tulemusena on käitistes tervishoiu tingimused sageli väga viletsad ja puudulikud, õieti — tingimused on tervishoiuvastased, ilma et see tingitud oleks tehnilisest paratamatusest. Tulemus: rohke õnnetuste ja haigestumiste arv, nagu tõendab seda statistika. Uute määruste järgi peab ka käitise õu puhas hoidama, käitises peab olema küllaldaselt kõlbulikk vett joogiks, pesemiseks jne., tööruumid peavad olema küllaldaselt avarad, valgustatud, soojad ja kuivad, ruumid ise korralikud, tarvilikult kõrged, iga töötaja kohta peab olema vähemalt 15 kantmeetrit õhuruumi, seinte, uste akende, põrandate jne. kohta on püstitatud nõuded, tööliste tuleb võimaldada käte- ja näopesemist, rõivastumist, einetamist ja käimla kasutamist, õhupuhastust peab vastama nõuetele, õhutemperatuur tööruumis võib olla +10° C kuni

+22° C, töö kõrvaltsoonis kuni +27° C. On ette nähtud ka erandid. Relatiivse niiskuse alam- ja ülemmäär on kindlaks määratud, samuti valgustus, mille kohta määrused sisaldavad üksikasjalisi eeskirju. Määrused käsitlevad veel ruumide korrashoidu, ohtlikke ja tervist kahjustavaid tööprotsesse, transmissioone, jõumasinaid, tuulerattaid, vesirattaid ja -turbiine, auruturbiine, auruemasinaid, plahvatusmootoreid. Määrus, mis antud sotsiaalministri poolt, on avaldatud 3. dets. 1937. a. „Riigi Teatajas“ nr. 96. Kui seda määrust tahetakse tähtajal — 1. juunil — ellu viia, siis tuleb küll juba nüüd asuda käitiste kohandamisele määruste nõuetele. Määrustest kõrvalekaldumiste lubamise õigus on jäetud tööinspektsioonile. Selle määruse elluviimisel oleks tööliste elu ja tervise kaitseks suur tähtsus.

Sotsiaalkindlustuse alal on lubatud käesoleval aastal välja kuulutada vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamise seadus, mis peab andma toetuse ja pensioniõiguse vanadele ja töövõime tuule töölistele, nende surma korral nende leskedele ja vaestelelastele. Sellega ühtlasi tuleks otsustamisele ka seni juba töölt eemaldatud vanade ja töövõime tuule pensioni küsimus.

On oodata ka haiguskindlustuse seaduse muutmist ja haigekassade ümberkorraldamist. Vististi laiendatakse haiguskindlustuse ulatust tunduvalt.

Eriti tuntakse vanaduse ja töövõime tuule vastu kindlustamise järele suurt tarvidust. Kogukonna hoolekanne ja üksikute käitiste vabatahtlik toetus, mida töövõime tuud võivad kasutada, on enam kui puudulik. Töölised vajavad, toetudes sellele suurele tähtsusele, mis neil on saaduste ja rikkuste valmistamisel, õigust eluüldpidamisele ka siis, kui nad enam ei suuda töötada.

On põhjendatud ka kutsehaiguste vastu ja tööpuuduse vastu kindlustamise tarvilisust. Kutsehaiguste vastu kindlustamist on võimalik teostada õnnetuskindlustuse täiendamisega. Tööpuuduse vastu kindlustamise küsimuse otsustamiseks on sobivaim aeg majandusliku tõusu, kõrgkonjunktuuri, aeg, kus on võimalik kriisi ajaks tagavarade kogumine, fondide asutamine.

Sotsiaalkindlustuse elluviimisel on väga suur tähtsus tervishoiu asutustel: haigekassadel peavad olema omad raviasutused, haiglad ja sanatooriumid, ka apteegid. Nende asutamine on paratamatu. Haiguskindlustuse ulatuse laienedes peab kaalumisele tulema ka tarvilike sanatooriumide asutamise küsimus, samuti tööstusrajoonidesse vastavate haiglate asutamine. Tallinna ühise haigekassa haigla laiendamise, mis võimalik uue maja ehitamise läbi, ootab teostamist.

Need seisukohad, mis avaldatakse haigekassade haiglate, raviasutuste ja apteekide pidamise õiguse vastu, on põhjendamatud ja vaenulised tööliste ning rahva eluliste huvidele ja on tingitud kitsarinnalisest omakasupidest.

Karl Kiiman 50-aastane

Ühe revolutsioonäri elulugu

Aastavahetusel, 30. detsembril, sai 50-aastaseks endine Eesti-maa Töölisühingute Keskliidu esimees ja tuntud 1905. a. tegelane Karl Kiiman. Kiimani elulugu kujutab tüübiliselt selleaegset töölisliikumist. Ta elulugu on tükike vene revolutsioonilise töölisliikumise ajalugu, millega oli lähedases seoses eesti ja soome töölisliikumise tekkimine.

K. Kiiman sündis 30. detsembril 1887. a. Võrus, kust ta varajases lapsepõlves siirdus Narva. Seal sai ta koolihariduse ja õppis aednikuks. Pärast kooli lõpetamist asus ta Vaivara mõisa aedniku abiliseks, kuid peagi tekkis siin mõisniku ja kangekaelse nooruri vahel tüli, sest viimane ei tahtnud kergitada mütsi haarberi eest möödudes. Kiiman, vallandatuna kohalt, asus Petrogradi ja töötas ühe kindrali juures aednikuna, kus tal tekkisid esimesed kokkupuuted tolleaegse vene revolutsioonilise töölisliikumise 1904. a. Ta käis koosolekuil ja elas kogu nooruse vaimustusega kaasa 1905. a. jaanuari sündmused Petrogradis. Pealinna muutus aga peagi pind ta jalge all tuliseks ja Kiiman ilmus Tallinna, kus asus töölisliikumise selgitustöö tegemiseks mustatöölisena „Sitsi“ ja Maieri vabrikusse. Peagi aga löödi ta tehasest ässitamise pärast välja. Sel ajal peeti koosolekuid Mustamäel, Pirital, Stroomil, Ulemiste järve ääres ja mujal. Kõigist Tallinna sündmusist võttis Kiiman aktiivselt osa. Ta korteris, Kopli t. 38, valmistati pomme, mida käidi Paljassaarel proovimas.

Tööliste relvadega varustamise sihiga võeti ette retked mõisadesse, kuid hiljem need kujunesid lihtsalt rüüstamiseks ja põletamiseks. Kiiman salga juhina, mis külastas Alu ja Kohila mõisaid, püüdis vältida põletamisi ja rüüstamisi, kuid massides liikvelepääsnud kirgi ei suudetud taltsutada. Pääsnud õnnelikult mõisade põletamise retkelt tagasi oli Kiiman sunnitud asuma Soome, kus liitus kohe sealsete revolutsiooniliste jõududega, astus soome punakaarti ning võttis osa kapten Koki juhatusel Sveaborgi mässust, mis hiljem Viiburi rügementide ja soomusristlejate abil maha suruti. Tol ajal oli rida eestlasi soome punakaardis ja mässu ebaõnnestumisel tuli paarikümnemeheline relvastatud salk Soomest paadiga Eestisse tagasi. Taheti muretseda raha revolutsioonilise liikumise arendamiseks ja selleks vallutada Rakvere rentei, kuid need plaanid luhtusid. Pärast mõningaid kokkupõrkeid kasakatega relvastatud salk hakkas järkjärgult laiali valguma. Hiljem tappis osa salga liikmeid tuntud parun Budbergi.

Kiiman asus Tallinna tagasi ja organiseeris sotsiaalrevolutsionääride rakukese ühes

teiste seltsimeestega. Ise asus ta Lausmanni vabrikusse tööle. Lõpuks õnnestus rakukesel hakata valmistama lendlehti ja hankida enesele trükitähti. Kiiman tabati tänaval parajasti, kui ta oli trükitähtedega teel. Hiljem kukkus äraandmise tõttu sisse terve trükikoda. 1 aasta ja 11-kuise eeluurimise järele mõisteti Kiiman 8 aastaks sunnitööle, kuid tal kui alaealisel vähendati karistust 5 aasta ja 4 kuuni. Siis läks sunnitöölise reis Venemaale, Petrogradi, Moskva, Tuula ja lõpuks kurikuulsasse Orelli kubermangu vanglasse, mis sel ajal oli üle Venemaa tuntud oma metsikuste ja peksmistest poolest. Orellis tuli Kiimanil kannatada teiste sunnitöölisestega kõiki toorusi ja jõhkru viivene vangivahtide poolt. Löögid olid vangide igapäevaseks leivaks. Vanglas õppis Kiiman raamatukõitjaks. 1913. a. vanglast vabanedes saadeti Kiiman 8 aastaks Siberisse asumisele. Uueks koduks sai Irkutski kubermang, kus ta töötas mitmesuguseis elukutseis ja võttis osa sakslaste poolt korraldatud teaduslikust ekspeditsioonist Taimõri poolsaarele. 1917. aastal vabanes Kiiman lõplikult, oli Irkutski eesti seltsi asutajaks ja tööliste klubi esimeheks. Peale muu oli ta eesti asunike rajooni komitee esimees, kes registreeris Siberist opteeruvaid eestlasi. 1921. a. opteerus Kiiman Eestisse, kus teotseis mitmesuguseis elukutseis, peamiselt aga ehitustegevuse alal Tallinnas. Tagasi tulles võttis ta osa jällegi töölisliikumi

Karl Kiiman sunnitöölisena.

sest, oli üürnike selts „Üürniku“ esimees ja juhatusel liige, üürnike esindajana paaril korral Tallinna linnavolikogus ja viimati Eesti-maa Töölisühingute Keskliidu esimees kuni keskliidu juhatusel kõrvaldamiseni sisekaitseülema poolt. E. Ehitus- ja Puutöölise Ametiühingu juhatusel liikmena on ta tegutsenud viimase ajani kutseühingulises liikumises.

Majanduse areng ja rahva elutase

Äärmärkusi Konjunktuurinstituudi hinnangule

Anatol Renning

Konjunktuurinstituut on avaldanud ülevaate Eesti majanduslikust arengust 1937. a., hinnates olukorda kõigiti optimistlikult. Tööliskonna seisukohast võiks selle ülevaate puhul teha järgmised äärmärkused.

Põllumajanduse sissetulekud on tõusnud soodsa viljasaagi tõttu; eriti on suurenenud eksporttoodang. — See on kindlasti positiivne nähtus, kuivõrd see muidugi avaldub kogu rahva elutasemes. Praeguse olukorra juures avaldub aga soodus konjunktuur viljaturgudel toiduainete kallinemises siseturul, s. o. mõjub tööliskonna olukorrale negatiivselt.

Konjunktuurinstituut on nähtavasti teisel arvamusel, väites, et hindade tõus, eriti põllumajandussaaduste alal, on majandusliku tõusu üheks kandjaks! On küll õige, et majanduslikul tõusul on tendents avalduda hindade tõusus, kuid loomuliku käigu juures peavad siis tõusma ka tööhinnad, s. o. palgad, ja nimelt suuremal määral kui teised hinnad, — siis saab ka rahvas majanduse tõusust kasu. Oma ülevaate teises osas arvab

instituut siiski, et meil peaks nüüd saabuma „elav tarbimiskonjunktuur“, s. o. olukord, kus rahva tarbimine, rahva elutase võiks viimaks tõusta. Nimelt arvab instituut, et toorainete odavnemise tõttu suudab tööstus parandada palku ilma et ta tarvitseks hindu tõsta. Iseasi on aga, kas palgalolude paranemine vajalisel määral järgneb ning kas toorainete odavnemise kasud ei jää täieliselt töösturite taskusse. (Praegu püüavadki mõned töösturid väita, et neid kasusid polegi olemas!). Samuti jätab instituut mainimata, et ka sel puhul, kui toorained uuesti kallineksid, on meie tööstusel küllalt avaraid palgatõstmise võimalusi oma suurte tegelike kasude arvel.

Et „tõusukandjaks“ kujunesid tööstus- ja investeerimistevõime, on muidugi õige; kuid see on seotud ka teatud ohtudega — nimelt siis, kui suurte investeeringute aeg hakkab mööduma — ja instituut hoiatabki edasist laiemast uute investeeringute alal. See hoiatus näitab, et majanduslikust tõusust tekkinud reservid on juba suurel määral ra-

Mida kõneldakse käitistes?

Mustast kunstist ja ta töötegitajast

ONEBODY

Must kunst — nii nimetatakse trükitehnikat juba vanadest aegadest. Selle nime on trükitehnikast saanud oma ilmet — valgel paberil musta värviga trükkimisest. Kuid seda sõna võib seletada ka teisiti. Vanal keskajal oli trükkimiskunst midagi nõiduse taolist, mis harilikule kodanikule tundus ebaloomulikuks — talle ei mahtunud pähe mõiste, et ka surunud paber võib kõnelda. Samuti tegelesid paljud kloostrid ja mungad trükkimisega — nende riietus oli must, seega oli trükikunst ka mustade meeste kunst. Tänapäeval püüavad seda sõna säilitada ka musta konkurentsi arendajad trükitehnikat, kes kasutavad trükisõna vale levitamiseks. Nii et sõnal mustkunst on veelgi lai ulatus, olgugi et trükikunsti tehnika on ammugi läinud mitme värvi trükile ja trükib iga liiki paberile.

Tõsi on, et Eesti trükikunst on vanimaid tööstusalasid. Seega on ka trükitehnikate organisatsioonid vanimaid tööstustöölise seas. Juba enne 1905. aastat olid trükkimisele oma organisatsioonid, mis algul omasid kõik tsunftiloomulisi jooni. Alles pikkamisi kadusid need, säilides vahel ainult mõnedes traditsioonides. Trükkimise kutseühingud on tänapäeval muutunud moodsateks ja ehituselt loetakse neid võrdseteks Lääne-Euroopa samataoliste kutseühingutega. Trükitehnikat, arendades

küll individualistlikku mõttekäiku, näitab siiski tarvidust ühinemise järgi. Seepärast on trükkimise organisatsioonid olnud edu ja organisatsiooniline ülesehitamine pole nõudnud liiga suuri pingutusi. Nii võime seda märgata ka 1928. aasta suurstreigi järele. Ülemaaliselt ja kohalikul olid trükkimise maha surutud organisatsioonid jooksis tühjaks nii liikmeskonnalt kui ka kassadelt, kuid praegu on organisatsioonid kõik uuesti üles ehitatud. 1928. aasta ebaõnnestunud streik on vaid toonud kaasa õpetlikku ja kaaluvat vaimu.

*

Trükitehnikate organisatsioonid on silmas pidanud organiseerimist tsentralistliku süsteemi järgi, ilma et linnade ühingud oleks muudetud alluvaiks organeiks. Siin on leitud õnnelik lahendus, kuidas muuta kollektiiv tugevaks, ilma et esile kutsutaks vastolusid keskuse liiga suurte õiguste tõttu. Suuremates linnades Eestis on igal pool iseseisvad kutseühingud, moodustades Eesti Trükitehnikate Liidu. Need ühingud asuvad Tallinnas, Tartus, Võrus, Narvas, Pärnus ja Viljandis. Mõned suuremad ühingud omavad osakondi teistes linnades, kus iseseisva ühingu loomine pole olnud otstarbekohane liikmete vähesuse tõttu. Nii on Tallinnal usalduskohad Kuressaares, Haapsalus ja

kendatud uute tööstuste asutamiseks, vanade tervendamiseks ja ehitustööde teostamiseks. On see nii, siis saab majanduslik tõus püsida ainult välisturukonjunktuuri ja siseturu ostujõu arvel. Välisturgude konjunktuur ei sõltu meie tahtest, — küll aga osutub tähtsaks ülesandeks, eriti töölisorganisatsioonidele, palgatõusu, s. o. ostujõu suurenemise, saavutamise, et majanduslik tõus saaks püsida. Nagu juba mainitud, on sellest vajadusest teadlik ka instituut, soovitades „tarbimiskonjunktuuri“.

Instituudi arvates areng sinnapoole on juba käimas: nimelt rahva ostujõud oleval möödunud aastal märgatavalt suurenenud. See võib olla õige põllumajanduse kohta; kuid töölised ja üldse palgalised teavad, et 1937. a. andis neile hoopis vastupidiseid tulemusi.

Põhjalkemaks eksituseks instituudi ülevaates tuleb tunnistada väide, et „varem permanentseks esinenud töötaolu füüsilise tööjõu osas on likvideeritud.“ Esiteks pole töötute arv Eestis kunagi langenud nullini, ka viimaseil aastail mitte; tööbörside statistika näitab tööpuuduse ulatust vaid piiratud määral, kuna tegelikult vaid väga väike osa töötulist laseb ennast registreerida (nagu seda tõendavad ka Tööliskojas ankeedi andmed tööturu olukorra kohta). Teiseks on jutt töötaolu likvideerimisest eriti võrastav praegu, kus ratsionaliseerimise tulemusel va-

haneb eriti tekstiiltööstuses järjest rohkem töölisi, kel pole kuhugi mujale minna, ja see nähtus ähvardab lähemas tulevikus võtta üsna ohtliku ulatuse.

Küsimus, millest instituudi hinnang läheb hoopis mööda, on investeringute otstarbekus. Ja siin on tõesti mõningaid kahtlusi. On näit. põhjendatud arvamis, et ehitustegevuse jaoks oleks pidanud hoidma reserve majandusliku languse ja tööpuuduse puhuks, selle asemel, et arendada suuremaulatuslikke ehitustöid tõusu ajal. Samuti on väga kahtlane rahvamajanduslik kasu ettevõtete arvu suurest tõusust, näit. tekstiiltööstuses. Ei saa pidada loomulikuks praegust olukorda, kus madalate tööpalkade tõttu levivad uued rohkearvulised väikekäitised, mille töötervishoidlikud ja tehnilised olud on viletsad. Eriti aga vajab selgitamist küsimus, kas riigiettevõtete rajamisel toimitakse vajalise kokkuvõtteid.

Et rahva elatusstandard on meil madal ning et sihiks peab olema järelejätkamine teistele riikidele, seda ei jäta instituut märkimata. Kuid ta seob elutaseme tõstmist toodangu ja tööjõudluse tõstmise nõudmisega; kindlasti on see seisukoht ühekskülgne, kuna praegusegi tööjõudluse juures on olemas majanduslikud võimalused elutaseme tõstmiseks, mis jäävad teostamata, kuna töölisorganisat-

Rakveres. Tartul on Valga osakond, Võrul Petseri usalduskoht. Seega on üle Eesti peaaegu igal pool olemas side organiseeritud trükitehnikakonnaga.

*

Trükitehnik Eestis haarab enda alla umbes 100 suur-, kesk- ja väikekäitist, milles töötavad koos ametnike ja teenijatega umbes 1900 inimest. Seega trükitehnikatööstuse osatähtsus Eesti tehnikakonnas võib võrduda umbes kolmele protsendile. Suurimad käitised asuvad loomulikult Tallinnas — nagu Riigi Trükikoda, „Päevalehe“ ja R. Tohver ja Ko trükikojad. Need käitised haaravad ligi kolmandiku kõikidest tehnikatööstustest. Tartus on suurimaks trükitehnikakojaks „Postimees“. Nagu siit näeme, on ülejäänud trükitehnikakojad peamiselt pisikäitised. Tallinnas loetakse tervelt 40 käitist ja nende hulgas on palju sellaseid, mis töötavad vaid 3–4 tehnikatöölisega. Teiste kutseharude kogemuste põhjal, peaks raskusi olema väikekäitiste tehnikatööstuse organiseerimiseks, kuid õnneks trükitehnikatööstuses on need raskused ületatud ja peaaegu igas tehnikatööstuses on liikmeid. Seda võimaldab asjaolu, et trükirahvas on liikuv rahvas ja vahetades tihti kohti organiseeritud tehnikatöölised jääb ikkagi truuks organisatsioonile ja püüab ka teisi, mitteorganiseeritud, tõmmata tehnikatööstusse.

*

Kardinaalküsimusteks, nagu kogu Eesti tehnikakonnas, on trükitehnikatööstuse palga- ja tehnikatööstuse parandamine. Pole mõeldav sellane parandamine ilma kollektiivlepinguta ja mitteülemaalses ulatuses. Seepärast trükitehnikatööstuse kes-

kus püüab need küsimused lahendada kogu tehnikatööstuse piires. Kahjuks on siin suureks takistuseks kehtiv tehnikatöölised lahendamise seadus. Selle seaduse alusel loodud komisjon on millegipärast oma ülesandeks seadnud vaid küsimuste pooliku lahendamise, ja nimelt — ainult palgade reguleerimise oma äranägemise järgi. Kõik muud küsimused, nagu kollektiivlepingud, tehnikatööstuse jne., jäetakse komisjoni poolt tähele panemata.

Kuigi organisatsioonil on ees sellased takistused, pole trükitehnikatööstuse oma nõudmistest sel alal taganenud. Üksikute käitiste viisi palgade parandamise püüded on kestnud möödunud aastal, kuid ei jää tulemata ka tänava. Need tehnikatöölised on võimaldanud mõningat palgakõrgendust üksikutes käitistes nii Tallinnas kui ka Tartus. Sel alal on rohkem edu saavutanud näiteks Riigi Trükikoda Tallinnas ja Tartus asuvad kolm-neli suuremat trükikoda. Teiste käitiste peremehed on palku reguleerinud vaid osaliselt.

Praegu oodatakse huviga liidu poolt algatatud aktsiooni tulemust üleriikliku palga alammäära ja tehnikatööstuse kehtimapanemiseks, kusjuures see aktsioon sünnib vahenditult tööandjate ja tehnikatööliste organisatsioonide vahel. Eesti tehnikatööliste Liidu juhatus esitas igale tööandjale Eestis sellekohase memorandum, põhjendades oma seisukohti ja selgitades sellase aktsiooni suurt hüve tehnikatööstusele üldse. Trükitehnikatöösturid ise pidasid 16. jaanuaril üleriikliku trükitehnikatöösturite päeva, millisel päeval tuli arutusele see küsimus. Kui- gi enamik tööandjaid pooldab sellekohast aktsiooni, on vähemteadlikud töösturid kahtleval

sioonid pole suutnud veel ennast küllaldaselt kehtima panna.

Kokku võttes näeme, et majanduse sihina kui ka majandusliku tõusu jätkamise eeldusena on tunnustatud rahva elutaseme, rahva

ostujõu tõstmine, see tähendab — reaalpalkade tõus. See ei sünni aga iseenesest — „tööturul tekkiva võistluse tõttu“, nagu loodab instituut, vaid vabade organisatsioonide tegevuse läbi.

Haritud töölisest ja töölisharidustööst

I. Rebase raadioloeng

Töölisharidustööd tehakse üldiselt kahes suunas. Nimelt kuulub töölisharidustöö hulka esiteks see hariduslik tegevus, mida arendatakse üldiste õppeasutuste ja üldse vabaharidustöö kaudu, ja teiseks see haridustöö, mida töölised ise teostavad ja juhivad oma organisatsioonide kaudu.

Rääkides töölisharidustööst selle sõna kitsamas mõttes mõistame selle all seda hariduslikku tegevust, mida töölised ise juhivad ja arendavad tema mitmesugustes vormides. Kui üldise haridustöö eesmärgiks töölise seas peab olema mitmesuguste teadmiste vahendamine töölisele, eeskätt riigikodanike kasvatamine, mida eeldab demokraatlik riigikord, siis puht-töölisharidustöö oma eesmärgides lähtub tööliikumise üldistest eesmärki-

dest ja taotleb kasvatada haritud ja kultuuriliselt arenenud tööliikumise tegelasi, kes oleksid teadlikud ja suutelised ühiskondlike olude kujundamises.

Kutseühingute ja tööliisühingute organisatsioonide kasvuga seoses kasvab ka nende organisatsioonide liikmete vastutustunne. See vastutustunne on algselt vastutustunne oma organisatsiooni vastu, laieneb vastutustundeks oma kutse vastu ja juhendub hiljem kogu rahva ja ühiskondliku kooselamise vajaduste järgi. Et see vastutustunne on ka organisatsioonide laias liikmeskonnas ja mitte ainult vähestes juhtides tähelepanev, ilmneb kõigepealt kutseühingulises distsipliinis, ühistundes käitistes ja ühislepingute ausas täitmisel. Selline vastutustunne ühiskonna ees ning soov

seisukohal, kartes oma käitiste raskustesse asetamist.

*

Töölisvanemate küsimuses on trükiteöstus jäänud veidi loiuks, võrreldes teiste kutseharudega. Neis trükikodades, kus on töölisvanema valimise õigus, tööandjad püüvad töölisi hoida sellest mõningate soodustuste andmisega. Nii antakse töölisele kaks nädalat puhkust, mis on traditsiooniline, kuid kehivate seaduste ulatusest laiem. Samuti pühade puhul antakse mõnel pool lisatasusid. Tööandjad olevat seletanud, et kui töölisvanemad valitakse, siis neil on õigus need soodustused ära võtta. Ometi pole töölisvanemate valimata jätmise mingi soodustus tööandjale, ja nagu seda näitab mõningate trükikodade praktika — on töölisvanemate olemasolu vaid ka suks ettevõtjale endale. Hoolimata tööandjate vastuseisust on trükiteöstuses läbi viimas töölisvanemate valimisi. Juba varemadel aegadel on töölisvanemad valitud Tartus „Postimehe“ trükikojas, Tallinnas Riigi Trükikojas ja „Ühistrükikojas“. Ka „Vaba Maa“ tööliiskond, pärast mitmekordset katset, asus valima töölisvanemaid. Veel oleks vajaline valida töölisvanemad „Päevalehe“, Tohver & Ko, „Ühiselu“, Eestimaa a.s. trükikodades. Selle sündimine on vaid ajaküsimus.

*

Peatume veidi organiseeritud trükiteöstuse omaabi ja kultuuritöö organiseerimise küsimuste juures. Nädala liikmemaks on määratud 25 sendist kuni 1 kroonini — seega aastane

liikmemaks oleks miinimum 13 krooni ja maksimum 52 krooni. Vastavalt sellele on ülemaaliselt ühingu tule liikmemaksust olnud aastas 13.000 krooni. Selle raha juures on võimalik korraldada liikmete abistamist. Töökohale sõitmiseks antakse reisiabiraha, töötajale korraldada abimäärad 3 kuni 12 kroonini nädalas, invaliidsuse ja vanaduse puhul 6 kuni 9 kroonini nädalas. Abi suurus on olemine sellest, kui palju keegi maksab liikmemaksu. Abi kestus on olemine liikmeks olemise kestusest. Suuremais ühingu, nagu Tallinnas ja Tartus, pannakse suurt rõhku kultuurilistele üritustele — loengud, koosolekud, mängud, raamatukogu, sport, näitering jne. Nende ülesannete teostamiseks ühingu eelarveis määratakse vastavad summad. Sellane kultuuriline tegevus võimaldab ühingu liiget siduda tihedamini organisatsiooni külge ja pakub liikmele mõnusat vaba aja kasutamist oma huviküsimuses. Siin on lahendatud huvi kõrval veel tähtsam organisatsiooni moment — organiseerimise töö hõlbustamine.

*

Võiks veel paljugi kõnelda trükiteöstusest, nagu puhkekodu loomisest ja teistest üritustest. Tahaksime aga siiski veel alla kriipsutada, et kogu selle töö kõrval ei tohi unustada trükiteöstuse suhtumist kogu Eesti kutseühingulisele liikumisele. Trükiteöstuse teavad, et edu saavutatakse vaid vaba enesekorraldamise kaudu, kus töö juhtimine on usaldatud valitud isikute kätte. Sel alusel võetud seisukoht annab organisatsioonile moraalset tuge ja tõstab respekti tema vastu.

kaasa rääkida tegurina rahvamajanduses, peitub tööliskonnas endas, ilma et teda oleks eriti püütud sinna istutada. Sellele vastutustundele ja soovile kutseühingulise või ühistegelise organisatsiooni rajamine üksi on siiski liig kitsas, et tagada töölisliikumisele edu. Kõige selle kõrval kutseühingulise liikumise ajalugu aga näitab, et liikumise edu sõltub suuresti tööliskonna vaimse arengu tasemest. Vaimset vastuvõtlik ja erk tööliskond taipab palju kiiremini oma majanduslikke ja ühiskondlikke huvisid ja palju kiiremini leiab vahendeid nende rahuldamiseks. Nendest lähtekohtadest väljudes on töölisorganisatsioonid juba varakult avaldanud taht rahvaharidusliku taseme üldiseks tõstmiseks, toetanud vastavaid üldhariduslikke püüdeid ja, kus need pole olnud küllaldased, otseselt oma vahenditega asunud üldharidusliku töö kallale.

Nii näeme, et töölisorganisatsioonides on hariduslik töö üheks põhiliseks tööks. See töö aga ei piirdu ainult üldharidusliku ja ühiskondliku selgitustööga, vaid ulatub sellest veelgi kaugemale, erinedes siitpeale olemuselt üldhariduslikust tööst, niihästi kutseühinguis kui ka töölise ühistegelikes organisatsioonides.

Kutseühingud on töölise organisatsioonid, mille eesmärgiks on oma liikmete ja kogu tööliskonna elutingimusi parandada tööturu ja sotsiaalseadusandluse ühise mõjutamise kaudu. Kutseühinguline töö on seetõttu laiaulatuslik ja rahvamajanduslik. See töö on niihästi sotsiaalpoliitiline, palgapoliitiline, tööõiguslik kui ka majanduslik ja toimub kutseühingu liikmeskonna poolt kollektiivse, ühise esinemise läbi. See eeldab aga, et kutseühingute juhtivad tegelased oleksid täiesti teadlikud oma toimingu ja tegevuse üldisest ja igakordsest ulatusest, et nad silmas peaksid ühe või teise küsimuse lahendamisel majanduslikke ja ühiskondlikke suhteid, kuid mitte ainult töölisorganisatsioonide juhtkonnale ei tule asetada seda nõuet, vaid ka laiale liikmeskonnale. Töölisorganisatsioonid oma ehitusele ja olemuselt on ennast ise valitsevad ja demokraatlikud kogud. Töölisorganisatsioonide liikmeskond ise peab võima otsustada organisatsiooni tegevusvahendite ja tegevussuundade üle ning võima valida oma juhte.

Nii järeldub vajadus töölisharidustööks töölisliikumise eesmärkidest ja ehitusest. Selle puht-töölisharidustöö ülesandeks on seega kasvatada töölisliikumise tegelasi, anda uusi juhte ja vahendada töölisorganisatsioonide liikmeskondadele teadmisi ühiskonna nendelt aladelt, millel töölisorganisatsioonid toimivad. Seega töölisharidustöö on suures ulatuses kasvatustöö ja nimelt kõlbeline kasvatus vastutustundeks ühiskonna ja töölisklassi suhtes, koos taite ja mõtlemise koolitamisega ja solidaarsustunde arendamisega.

Sealjuures õpingud töölisharidustöö, s. o. rahvamajanduse, käitsemajandusteaduse, tööning majandusõiguse, sotsiaalpoliitika ning kutseühingute teaduse õppealadel omavad õpivale töölisele väärtuslikku tähendust siis, kui ta omandatud teadmisi ja oskusi saab oma tegevusalal töölisliikumises, ja nimelt kutseühingus, käitises või tarbijate ühingu töös,

praktiliselt rakendada. Selles seisabki töölis-
haridustöö eriline praktiline ja kasvatuslik eesmärk. Kuid on siiski endastmõistetav, et töölisharidustööga nende otseste eesmärkide taotlemise kõrval toimub ka õppija enda isiksuse arendamine, küpsmine ja edendamine.

Töölisharidustöö tulemuste vahetu ja praktiline rakendamine ühiskondlikus töös ongi põhiliseks jooneks, mis eraldab töölisharidustööd üldisest vabaharidustööst. Kui vabaharidustöö juhtmõtteks peab olema: isiksuse kujundamine ühiskonna ja riigi raamides, siis töölisharidustöö juhtmõtteks, nagu nägime, on hoopis konkreetsem eesmärk: tahte ja võimete koolitamine sihikindlaks tegevuseks ühiskondlike olude kujundamisel töölisorganisatsioonide kaudu.

Selle haridustöö kõrval töölisorganisatsioonid toimivad oma tööalade kutseoskuse õpetamisega. Aga seegi töö on tihedas seoses selle haridusliku tööga, mida töölisorganisatsioonides teostatakse ja mida me eespool vaatlesime. Kutsealaline ja tööoskuslik tublidus on möödapääsmatuks eelduseks nii töölisorganisatsiooni tegelase kui ka töölisvanema töö edukusele. Tema mõju kaastöölisele ja üldse ümbruskonnale on hoopis väiksem, kui ta on vilets töömees. Tublidus kutsele just töölisringides isiku hindamisel etendab suurt osa. Edasi kutsele parem haridus toob endaga kaasa niihästi paremusi palga kui ka tööolude alalt. Seepärast on täiesti arusaadav, mispärast kutseühingud suurt rõhku panevad oma liikmete tööoskuse pidevale tõstmisele.

Kogu töölisharidustöö aga ei oleks täielik, kui töölisharidustöö ei haaraks ka iseloomu kasvatust.

On ju tänapäeval nii, et mõni, kellel näiteks jatkuks vaimseid teadmisi ja võimeid töölisnõukogu liikme kohuste täitmiseks, loobub vastutusest või kaotab, mõne aja kohustusi täitnud, julguse seepärast, et oma seltsimeeste poolt leiab usalduse ja abi asemel vaid kadedust ja umbusaldust. Teised küll näevad ja tunnevad tema töö vajalikkust ja tarvilikkust, kuid et neil puudub kõlbeline jõud enda ettenihutamiseks, siis nad suhtuvad teistesse ebasõbralikult. Seesuguste nähtuste vältimiseks töölisharidustöös ei pea kunagi unustama, et tugeva iseloomu kasvatamiseta töölisharidustöö jääb paratamatult puudulikuks ja poollikuks.

Töölisharidustööd teostavad esijoones erilised töölisharidusliidud, mis meil küll praegu puuduvad. Seepärast töölisharidustöös meil fangeb peaarõhk olevatele töölisorganisatsioonidele ja nimelt kutseühingutele ja tööliskojale, kusjuures keskorganisatsioonid püüavad tööliste hariduslikke üritusi kutseühingutes võimaluste piires abistada ja kooskõlastada. Mis puutub töölisharidustöösse ühistegevuse alal, siis tööliste seas ühistegeliste küsimuste käsitlel on üldse veel väga noor. Alles käesoleval aastal on Tööliskoja poolt ühistegevuslik töö tööliste seas tõsisemalt võetud käsile. Aga ei ole ka siin pääsetud mööda haridustööst.

Üldvabahariduslik töö tööliste seas meil toimub Eesti Haridusliidu kaudu, kes vahendab lektoreid ja on abiks muude tegevusvahendite kasutamisel, näiteks õpiringide organiseerimisel.

Eesti töölisharidustöö tegevusvahendid ei erine tegevusvahenditest teistes maades, nad on ainult vähemaulatuslikud. Meil on peamis- teks vahenditeks loengud, kursused ja õpirin- gid. Töölisakadeemiate, kutseühinguliste koo- lide ja muude õppeasutuste loomiseni Eesti töö- lisliikumine veel ei ole jõudnud. Ei ole aga kahtlust selles, et töölisharidustöö intensiivse- maks muutumisega ka meil nükaugale jõu- takse.

Ka kutseoskuse arendamisele on Eesti kut- seühingud oma senises tegevuses rohkesti rõhku pannud.

Tööliste haridust täiendavad tõhusalt aja- kirjandus ja kirjandus. Töölisorganisatsioonid peavad õpetama oma liikmeid lugema, s. t. lu- gemist armastama, lugema töölisliikumist kä- sitlevat kirjandust, ajakirjandust kui ka kutse- alalist kirjandust.

Töölisharidustöö alal ootab ees suur tege- vuspöld, anda töölisliikumisele tema ühiskond- likus töös sihi- ja tahtekindlaid teadlikke in- mesi.

Ratsionaliseerimise ja tööpinge tõstmise probleem tekstiiltööstuses

E. Kadakas

Tekstiiltööliste teravaimaks päeva- probleemiks on ratsionaliseerimise ja tööpinge tõstmise küsimus. Eriti tera- vaks on küsimus muutunud nüüd, kus töösturid on asunud tööpinge tõstmise teostamisele.

Juba nüüd näitab tekstiiltööstuses töötajate arv kindlat vähenemise ten- dentsi. Oletades, et tekstiiltööstuses teostatakse üleminek kahelt teljelt neljale või isegi kuuele teljele, samuti suurendatakse spindlite arvu, tingiks see töötajate arvu vähenemist kuni kuuendiku võrra, mis kogu tööharu kohta teeks umbes 2000 vallandatud töolist. Vallandamisele tuleksid ees- kätt vanad ja nõrgemad töölised. Ku- hu rakendada vabanenud tööjõud, on küsimus, millele pole seni pöördud mingit tähelepanu.

Seniajani on meil jatkunud pidev majanduslik tõus. Konjunktuur- instituudi viimane ülevaade majandu- sest ning väljavaated tulevikku ei lase oletada midagi halba. Hoolimata sel- lest ei saa teha oletusi, nagu võiks nõudlus tööjõu järele suurenedä, pi- gem, silmas pidades tagasilööke maa- ilma-majanduses, võiksime oletada vastupidist. Meie majandus on maa- ilma-majandusega seotud ja kõik va- pustused, mis seal ilmnevad, kajastu- vad varem või hiljem ka meil. Seepä- rast edaspidi nõudlust tööjõu järele tuleb võtta teatavate reservatsioonide- ga. Tekib probleem, kuidas vältida töötajate arvu vähenemist tekstiil-

tööstuses, sest vaevalt on mõeldav vabaneva tööjõu tööle rakendamine mujale. Eeskätt tuleb silmas pidada, kui võrd on ratsionaliseerimine ja töö- pinge tõstmine möödapääsmatu.

Pärast 1931/1932. a. madalseisu tek- kis meie tekstiiltööstuses elavnemine ja tõus. Puuvilla, villa, siidi ja muude kiuainete hinnad, mis 1929. a. majan- duskriisi mõjutusel olid surutud era- kordselt alla, jäid pikemaks ajaks ka kriisi sügavpunkti möödudes madala- le tasemele. Valmistoodete hinnad pü- sisid võrdlemisi kõrgeina. Äärmiselt allasurutud töötasud ning pidev töö- viljakuse tõus kindlustas tõhusat pro- fiiti. Tekstiilkäitiste kiire juurekasv on üheks kindlaimaks tõenduseks, et tööstuse tasuvus pidi olema erakord- selt kõrge. Sellesse olukorda tõi muu- tuse 1936. a. sügisel suurem toorainete hindade tõus. Kuna toorainete hin- nad tõusid erakordselt, siis tekkis kü- simus, kuidas vältida tasuvuse langust ning säilitada toodang endisel tase- mel. Et Inglismaal leidis aset tekstiil- saaduste hindade tõstmine, siis kaalu- ti ka meil hindade tõstmist, missugust seisukohta aga valitsus ei jaganud.

Vahepeal võttis valitsus siiski teks- tiiltööstuse olukorra kaalumisele. See- järele anti mõningaid soodustusi. Nii alandati sisseveetava puuvilla tol- le, samuti alandati eriläbikäigumaksu.

Hindade tõus toorainete turul osu- tus aga möödubaks nähtuseks. 1937. a. kevadel löid puuvill ja vill hinnas

uuesti kõikuma ning alates augustist langesid hinnad madalamale kui nad on olnud viimase viie aasta jooksul. Vaatamata sellele ei tunnista tekstiiltöösturid olukorda soodsaks, et õigustada seega ratsionaliseerimise ja tööpinge tõstmise teostamist ning palganõudmiste tagasitõrjumist.

Töösturite päevamureks on hoida toodang senisel tasemel. 8. detsembril m. a. peetud tekstiiltöösturite ühingu peakoosolekul esines ülevaatega tekstiiltööstuse seisukorrast ja tuleviku väljavaateist ühingu esimees J. Kukk, kes oma kõnes väljendas, nagu seisaks tekstiiltööstus kriisi lävel. Silmas pidades üldist majanduslikku olukorda kogu maailmas, mis näib tüüriivat uue languse poole, võidakse seda seisukohta jagada.

Tekstiiltöösturid tahavad veenda avalikkust, nagu oleksid toorainete hinnalangusest töösturid saanud suuri kahjusid. Ligi poole aastani ulatuvad toorainete tagavarad tulevat arvestada madalamate hindadega. Tekstiilsaaduste hindade määrajaks on tegelikult „Kreenbalti“ kontsern, millise müügiühisuse varjul on võinud ka väikekäitised eksisteerida. Varem määrati tekstiilsaaduste hinnad suuremate tööstuste poolt koos majandusministriga, kuid pärast krooni kursi langust 1933. a. ei ole enam olnud ametlikku hindade reguleerimist. Võistlus, ja kohati õige terav, on valitsenud peamiselt kunstiidi ja

villa alal, missugused tööstused pole seni koondunud kartelli.

Et nii sise- kui ka välisturul võib lähemas tulevikus pakkumine ületada nõudmise ja et sellele järgnevad tagasilöögid, milline areng ei ole kehitiv üksi tekstiiltööstuse, vaid kogu tööstuse kohta üldse, pole kahtlust. Kuid töösturite hiiglakasud võimaldavad hindade alandamist, ilma et tööstuste kandejõud selle all kannataks, samuti on nende kulude arvel võimalik masinapargi moderniseerimine võistlusvõime tõstmiseks. Sellele on aga seni pöördud vähe tähelepanu, kuna see on seotud suuremate kulutustega. Ratsionaliseerimine on siin ilusaks sildiks. Tegemist on tõeliselt suuremaulatuselise töökoorma tõstmisega tööliste põhjalikumaks ekspluaateerimiseks. Palga tõus, nagu senised kogemused näitavad, on sealjuures väga vähene. Tööliskonna põlevaimad päevamured pole suunatud mitte üksi sellase „ratsionaliseerimise“ vastu, vaid ka ähvardava töötaoleku vastu.

Vajadus võidelda töötaoleku vastu, ja et kindlustada pikemat puhkeaga, mis on nõutav suurema tööpinge juures, nihutab ikka enam esile lühendatud töönädala sisseseadmise küsimuse tekstiiltööstuses. Aeg oleks juba asuda selle küsimuse konkreetsele käsitamisele. See on ainus tee teravnevate vastolude lahendamiseks, mis on seotud tekkinud olukorraga tekstiiltööstuses.

Töölise olukorrast Rootsis

Kokkuvõtte A. Renning'i raadioloengust

Rootsis reisides ei tundu see maa loodulikult eriti rikkana. Koguni vastupidi — maa on kare nagu Soomeski; mulla õhukese koore all on kivid. Ainult Lõuna-Rootsi on põllumajanduslikult viljakam.

Muidugi on Rootsis loodusevarasid, nagu rauakaevandused, arvukad kosed, mis annavad odavat elektrit, ja — mis peaaegu — mets, millest osatakse „välja pigistada“ maksimaalselt väärtusi, arendades puu-, paberi- ja tselluloositööstust ja ekspordi.

Loodusevarad ei tee aga rahvaid iseenesest rikkaks. Nende viljeldamiseks on vaja oskust, ettevõtlikkust, energiat. Kõrged tööliste palgad ongi Rootsis selleks vitsaks, mis

ei luba ettevõtjail uinuda ja sunnib neid järjest enam tõstma tööstuse võistlusvõimet tehnilise varustuse ja kauba kvaliteedi mõttes, sest Rootsi ettevõtja teab, et ta ei tohi loota riiklikele soodustustele ega odavatele palegadele.

Töölise keskmine tunnipalk on Rootsis 1936. a. andmeil Kr. 1.12 — meestel Kr. 1.24 ja naistel Kr. —.74. Naistöölisi Rootsi tööstuses on aga suhteliselt palju vähem kui meil. (Teatavasti on Rootsi kroon Eesti kroonile umbes võrdne ja Rootsi õre vastab meie sendile.)

Alade järgi on palgade poolest esimesel kohal elektri jõu- ja -valgustusjaamad ja vee-

värgid: tunnipalk Kr. 1.59. Ja see on ka mõistetav, kuna seal on töö peamiselt kõrge kvalifikatsiooniga oskustöölised. Esimesel pilgul paneb aga inestama, et järgmine tööstusala palkade suuruselt on toidu- ja maitseainete tööstus — Kr. 1.15, nii et kaevandused ja metallitööstus jäävad Kr. 1.14-ga kolmandale kohale. Töö raskuse ja töösuse poolest peaks ju olema esikohal metallitööstus koos kaevandustega. Rootsis on aga just õlletööstuses palgad eriti kõrged, seal õlletööstus on siseturu tööstus, ta on monopoli seisukorras ja kasud on seal suured. — Miski ei näita selgemini olukorra vahet meil ja Rootsis! Kas on ettekujutatav, et mingi ettevõtte, mis on meil monopoli seisukorras teatud alal ja saavutab sellega suuri kasusid, hakkaks seepärast maksma töölistele kõrgemaid palku!

Vahe ei ole üldse tööandjais, vaid selles, et Rootsi töölisel on tugevad kutseühingud, kuhu on tööstuslik töölikond koondunud peaaegu 100%-liselt, ja need kutseühingud oskavad ja suudavad sundida tööandjaid kõrgete palkade maksmisele, eriti kui tööstuse kasud seda võimaldavad.

Muidugi oli ka Rootsis aeg, kus tööandjad ei tahtnud tunnustada kutseühinguid. Kuid töölised võitlesid visalt oma asja eest ja — võitsid.

Nüüd teab Rootsi tööline, et tööandja ei saa oma äranägemisel muuta ühtki tasumäära, vaid peab selle kohta kokku leppima kutseühinguga. Palkade ümberkorraldamine lepingute uuenumisel sünnib enamasti ühtlaselt üle tööstusharu — nii et ühelt poolt esineb vastava haru tööandjate ühing, teiselt poolt tööliste kutseühing; ja nende lepingute uuendamine on koondatud ühele momendile Rootsi tööstuses — nimelt aasta lõpule.

Kõrgete palkade kõrval on aga Rootsis ka hästi arenenud sotsiaalkindlustus, töökaits ja töötervishoid.

Viimaseil aastakümneil ehitatud tööstushooned on avarad ja valgusrohked. Suurt rõhku on pandud ventilatsiooni korraldamisele. Esirinnas sammuvad siin ühistegelised ettevõtted. Ka on seal tööliste einelaua ruumid väga mugavalt sisustatud jne.; üldse on ühistegelistes kaitistes viibides tunda, et töölistele püütakse teha viibimine kaitistes võimalikult mõnusaks.

Eesti vaatlejat huvitab loomulikult elatusmaksumuse küsimus. On ju meil väga tuttav mõttekäik, et palkade tõstmine peab kohe avalduma kauba hinnas. Ja kui Rootsis on tööliste palgad meie omadest palju kõrgemad, siis on ju teada, et seal on ka elu märksa kallim.

Kuid võrdlus on lõppude lõpuks siiski Rootsi tööliste kasuks. Umbkaudse arvutuse järgi on Rootsi palgad 250% kõrgemad kui meil, elu aga kõigest 60% kallim. Teiste sõnadega, Rootsi tööliste reaalpalk, palga ostujõud, on Eesti töölisega võrreldes enam kui kahekordne: oma 9-kroonise päevapalga eest saab Rootsi tööline osta enam kui kaks korda nii palju kui Eesti tööline 2½-kroonise päevapalgaga. Olgu siin veel märgitud, et ka praeguse majandusliku tõusu ajal pole

seal hinnad nimetamisväärselt kerkinud. Üldse on Rootsi majanduselu üllatavalt stabiilne ega tunne neid tugevaid võnkeid üles ja alla, millega meie oleme harjunud. Majanduskriisi ajal langesis seal hinnad 9%, kuid palgad vähenesid kõigest 2%! Nii said töölised majanduskriisist n.-õ. puhas kasu. Tervam tööpuudus kestis Rootsis kõigest pool aastat, siis hakkas konjunktuur paranema. Rahva suure ostujõu tõttu on siseturg Rootsis väga mahukas, tänu sellele võib Rootsi majandus vastu pidada ka kriisidele. Nii on Rootsi tööliste kõrgetest palkadest kasu kogu Rootsi rahvamajandusele.

Et palkade tõusu pole hindade tõusuga ära söödud, selle põhjus peitub tööliste ühistegevuses. Nimelt on Rootsi töölised koondatud kutseühingute kõrval tarbijateühinguisse, kuhu on muidugi sissepääs vaba ka mitte-töölistel, kuid mille juhtimine püsib kindlasti tööliste käes. Samuti juhivad töölised tarbijateühingute keskkliiti, mis on võimsaimaid majanduslikke organisatsioone Rootsis. Ühistegevuse käes on kaubanduse kõrval ka tööstus, ja mitte ainult säärastel aladel nagu tapamajad ja pagaritööstus, vaid töölised esinevad ühistegevuse kaudu ka eksporttööstuses peremeestena: nii on ühistegevuse käes elektripirnide vabrik „Luma“ Stockholmis, samuti sulfaattselluloositehas Norrköpingis jne.

Ühistegevus kontrollib hindu ja takistab hinnatõusu nii kaupmeeste kui ka töösturite poolt. Ühistegelisi tööstusettevõtteid püütakse luua aladel, kus töösturid ühinevad trustideks, et hindu üles kruvida.

Loomulikult ei näe eramajandus heameelega tööliste ühistegevuse kasvavat majanduslikku võimu, kuid ühistegevus võidab vabas majanduslikus võitluses.

Ühel alal pole ühistegevus veel jõudnud end vajalisel määral kehtima panna — s. o. korteri alal. Väikekorter — tuba ja köök — maksab Stockholmis keskmiselt 85 krooni keskkütttega; keskkütteta oleks keskmine kuuiür 50 krooni. 2-toaline korter maksab vastavalt 126 krooni ja keskkütteta 77 krooni. Kuna aga oskustöölised teenivad Rootsis 300—400 krooni, pole neile ka sääraсте kallite korterite pidamine võimatu. Samuti tuleb mees pidada, et Rootsis keedetakse gaasiga või elektriga, köök on väga puhas ja ruumikas, ta on ühtlasi söögituba, ja perekonna argipäevane elu areneb nimelt seal. Vannituba on endastmõistetavaks asjaks, on õhku, valgust ja kuulsat Rootsi puhtust. Viimasel ajal on väikekorterite ehitamine Rootsis suures hoos, kuid korterinalg näib olevat täitmatu.

Viimasel ajal on siiski arenemas ühistegelise korterite ehitamine ühistegeliste korteriühingute poolt; neid ühinguid on mitmes linnas ja nad on koondatud üleriiklikku keskkühingusse. Majade ühistegelisel ehitamisel annavad omavalitsused laenu 90% ulatuses; ülejäänud 10% peab tasuma korteri omandaja ise, kuid mõnikord võtab ühing 5% enda kanda. Laenu tasumine toimub 30 aasta jooksul osadekaupa koos üürimaksuga. Korteriid ehitatakse moodsa komfordi nõuete

kohaselt. Ühinged hoolitsevad ka muidu oma liikmete heaolu eest. Ühingute maju ehitatakse kõrvuti, nii et neist tekivad uued linnaosad; kvartaalis või suuremas majade blokis on elektriga töötav ühispesumaja ning ka hästi korraldatud lasteaed. Keskühingul on oma suvituskohd Stokholmi läheduses, kus asuvad ka ühingu laste suvikolooniad. Peab aga ütleva, et ühingute tegevus areneb küll väga hoogsalt, eriti viimaseil aastail, kuid selle kaudu said kortereid seni kõigest 14,5 tuh. perekonda, mis on Rootsi kohta kaunis väike arv. Ei saa aga öelda, et nende korterimaniike korterikud oleksid väiksemad kui teistel, neil on ainult see paremus, et 30 a. pärast on laenu tasa ja siis ei tarvitse üldse üüri maksa. Rootsis ehitatakse suuri majade blokke kui ka väikesi maju põhimõttel: igale perekonnale oma maja. Kohati töölisel pole siiski muud võimalust endale maja omandamiseks kui võtta tööandjalt laenu, ja säärast laenu ka kasutatakse, sest tung oma maja omamiseks on suur.

Korteripuuduse kõrval on Rootsis teisigi puudusi ja muresid. Nii on vaatamata praegusele majanduslikule tõusule töötä 40.000 töölis, mis on üsna tähelepanev arv töö-

olevate tööstustöölise arvu kõrval: viimane arv on nimelt 170 tuhat. Kuid ei tohi unustada, et töötuile antakse toetust kutseühingute kui ka riigi ja omavalitsuste poolt.

Huvitav on märkida, et rööbiti tööpuudusega esineb tööliste puudus, s. o. nimelt oskustöölise puudus, eriti metallitööstuses.

Ratsionaliseerimine on Rootsi tööstuses äärmiselt arenenud. Rootsi tööline sellega lepib, kuna kutseühingu kaudu on kindlustatud ratsionaliseeritud töö eest ka parem tasu. Et aga ratsionaliseeritud töö mõjub liiga väsitavalt, kuna ta on üksluine ja pingutatud, siis kaalutakse Rootsis üsna tõsiselt 40-tunnise töönädala küsimust, kuid seda tahetakse teha üheskoos teiste põhjamaadega, et mitte ei tekiks võistlust töönädala pikkuse arvel.

Korraldamata on Rootsis põllutöölise olukord. Põllutöölised on nimelt nõrgalt organiseeritud ja selle tulemuseks on, et nende palgad on suhteliselt madalad ja tööaeg vajalikest normeerimata.

Kokku võttes, kõrged reaalpalgad, sotsiaalseadused jne. ei tule iseenesest, vaid tööliskond peab seda saavutama oma vabade organisatsioonide jõupingutustega.

Töölise palgaline puhkus

Seaduseandlusega kehtima pandud puhkeaja kestus eri maades

Aug. Gustavson

Kuna meil püsib päevakorral palgalise puhkeaja pikendamise küsimus ning vastava õiguse laiendamine uutele tööaladele, siis tohiks pakkuda huvi ülevaade selle kohta, missuguses ulatuses hõlmab palgaline puhkus töölisi teistes maades.

Seaduseandlikult on aga teistes maades määratud ainult puhkuse alamäär, millele töölisel on vaieldamatu õigus. Tegelikult on puhkeae paljudes maades märksa kestvam, sest tugevate kutseühingute kaudu sõlmitud kollektiivlepingutega saavutatakse ka puhkeaja suhtes paremaid tingimusi.

Belgia. 8. VII 1936. a. seadus kindlustab palgalise puhkuse praktiliselt kõikidele palgalistele, kodutöölised ühes arvatud, igal tööalal, välja arvatud põllundus ja merendus ning piskäitised teistel tööaladel. Puhkeaja kestus pärast 1-aastast teenistust sama tööandja juures on vähemalt 6 päeva aastas. Puhkust peab antama 1. apr. ja 31. okt. vahel. Puhkust võib anda osadekaupa ainult töölise soo-

vil ja siiski tingimusel, et üks osa sellest oleks vähemalt 3-päevaline pluss harilik puhkepäev mainitud 3 päeva ees või kohe järel. Enne puhkust teenistusest lahkuval töölisel on õigus rahalisele tasule saamatajäänud puhkeaja eest, mis arvestatakse proportsionaalselt teenistuses oldud ajale. Töölisel riigiteenistuses on puhkeae pikem, harilikult 14 päeva aastas.

Tava kohaselt on ka kontorite, pankade jne. ametnike puhkeae märksa kestvam kui seadusega fikseeritud miinimum ning see kõigub 2—3 nädalani aastas.

Bulgaria. 5. IX 1936. a. avaldatud dekreet töölepingute kohta annab ka õiguse palgalisele puhkusele kõigile palgalistele. Kui tööline on teeninud sama tööandja juures 2 aastat, ükskõik, kas pidevalt või katkestatult, siis on tal õigus vähemalt 7-päevalise palgalisele puhkusele aastas. Puhkust ei või anda osadekaupa. Kui tööline pole võtnud 3 aasta kestes

puhkust, siis on temal õigus vähemalt 15-päevalisele palgalisele puhkusele.

Taani. Taanis on seadlusandlus palgalise puhkeaja suhtes väga puudulik, kuid tegelikult saavad puhkust kõik palgalised isikud tänu vastavatele kollektiivlepingutele. 1921. a. seadus legaliseerib palgalise puhkeaja majateenijatele. Puhkeaja kestus on pärast 6-kuulist teenistust 3 päeva ja pärast 1-aastast — 6 päeva.

Äsja on aga ka Taanis väljatöötatud vastav eelnõu, mis näeb ette 12-päevalist palgalist puhkust.

Kollektiivlepingutega on aga peaaegu kõikidel tööaladel kindlustatud tööliste vähemalt 6-päevaline puhkus aastas. Teenijatel kauplustes, kontorites jne. on puhkeae pikem — keskmiselt 14 päeva aastas. Puhkust võimaldatakse reeglipäraselt suvel — maist — septembrini.

Itaalia. 1927. a. avaldatud „tööseadus“ annab igale palgalisele isikule, vaatamata tööalale, õiguse palgalisele puhkusele. Puhkeaja kestus tööliste suhtes määratakse kollektiivlepingutega ning see kõigub praegu 6—14 päevani aastas. Ametnikele (eraasutustes) määrab aga seadus puhkeaja kestuse 10—30 päevani, olenedes samas käitises teenitud aja kestusest.

Inglismaa. Inglismaa on väheseid riike maailmas, kus puhkeaja küsimus pole seaduseandlikult korraldatud. See on tingitud peamiselt sellest, et siin tugevad kutseühingud suudavad kollektiivlepingutega mõndki seaduseandluse abita lahendada ja saavutada. Ka palgaline puhkeae on tegelikult õige laias ulatuses ellu viidud. See kõigub 1—2 nädala piirides. Mõnel üksikul tööalal on kollektiivlepinguga saavutatud isegi pikem puhkeae. Vaatamata sellele nõuavad kutseühingud ka Inglismaal palgalise puhkeaja kehtimapanekut seaduse-

andluse kaudu. Valitsus moodustas erikomitee küsimuse uurimiseks ja selgitamiseks. Valitsuse arvates on palgalise puhkeaja küsimus Inglismaal vabatahtlike kokkulepetega paremini lahendatud kui paljudes teistes maades seaduseandlusega. Kui komitee uurimisel peaks selguma vastupidine, siis esitab valitsus, nagu deklareeris valitsuse esindaja, vastava seaduse eelnõu parlamendile. Kutseühingute keskus esitas 1937. a. sügisel omalt poolt mainitud komiteele nõudmise, et Inglismaal tuleb kehtima panna seaduseandlikult 12-päevaline palgaline aastapuhkus.

Läti. 24. märtsi 1922. a. seadusega, mis normeerib tööaega, pandi kehtima palgaline puhkeae kõikidele töölistele ja teenijatele era-, omavalitsuste- ja riigikäitises, välja arvatud merendus ja põllundus. Hiljem laiendati seda õigust ka kodutöölistele ja teenijatele. Puhkeaja kestus on pärast 6-kuulist teenistust 14 päeva aastas. Seadus hõlmab kõiki käitisi, vaatamata tööliste arvule.

Leedu. Tööstustööliste tööaja seadus (seadus 11. nov. 1933. a. ja täiendus 27. sept. 1934. a.) võimaldab igale tööstustöölisele pärast 1-aastast teenistust samas ettevõttes 12-päevalise palgalise puhkuse.

Norra. 19. juuni 1936. a. töökaitse seadus, mis hakkas kehtima 1. jaan. 1937. a. ning mis hõlmab kõiki tööalasid, välja arvatud merendus, kalandus ja põllundus, võimaldab igale palgalisele isikule pärast 1-aastast teenistust samas käitises palgalise aastapuhkuse, kestusega vähemalt 9 päeva. Puhkust tuleb võimaldada reeglipäraselt 15. mai ja 15. sept. vahel. Tegelikult on paljudel tööaladel aasta-puhkus märksa pikem: 12—14 päeva, mis on saavutatud kollektiivlepingutega.

(Pooleli.)

Töötulide Lahendamise Komisjoni sundotsus ei leia täitmist

Kuigi Töötulide Lahendamise Komisjoni sundotsused on küllalt tagasihoidlikud ja ettevõtjail ei võiks tekkida raskusi nende täitmisel, siiski püüavad ettevõtjad nende täitmisest mööda hiilida.

Kujukaks näiteks siin on Tall. linna trammikäitise töötüli puhul komisjoni poolt tehtud sundotsuse täitmise käik.

Komisjon, lahendades töötüli teiskordses koosseisus, oma sundotsusega tõstis ainult

konduktoreile palka 1,5 snt. tunnis ja kohustas juhtide kilomeetri- ja bensiinipremiate tasude aluste, samuti kõigile tööliliste pühapäevade ja suurte pühade eest maksetavat eritasu Linnavalitsust kandma palgaraamatu lepinguossa. Sundotsuse kehtivuse alguses 15. nov. m. a. täideti ainult konduktorite kohta tehtud otsuse osa, muus osas jäeti aga otsus täitmata. Tööliliste üldkogu koosolek nov. lõpus tegi töölisnõukogule ülesandeks teatada sundotsuse mittetäitmisest vastavatele ametisutustele.

Selle avalduse põhjal on 1. jsk. tööinspektori poolt koostatud vastav akt ja on käimas poliitiline juurdlus.

Asja käigus on selgunud huvitavaid asjaolusid. Linnavalitsus on komisjoni otsuse peale annud kaebuse Riigikohtule, kuid otsuse seismapanekut ta ei ole nõudnud. Käitise vastutavale juhatajale on aga Linnavalitsus oma otsusega ette kirjutanud sundotsust mitte täita palgalepingu täiendamise osas. Kui tööinspektor ja politsei asusid asja juurdlema, siis tehti uued korraldused, et alustada eeltooduga kilomeetri-, bensiinipremiate tasude

liitmiseks tunnitasadega, toetuskapitali- (pensioni-) maksu tagasimaksmiseks tööliliste, toetuskassa kaotamiseks jne.

Kuuldub tööinspektioosist, et nüüd olevat juurdlus käimas kogu Linnavalitsuse vastutusele võtmiseks sundotsuse mittetäitmise pärast.

Siin avaldub kujukalt leppimatus tööliliste nõuete suhtes, mis läheb isegi nii kaugele, et seaduslikud kohustused jäetakse täitmata. Veel enam: püütakse saavutada vastavate seaduste muutmist, mis, ehkki väga piiratult, siiski võimaldavad tööliliste otsida kaitset palgaolude parandamisel.

Hra sotsiaalminister Tööliskoja aastapäeval tõendas, et Tall. Linnavalitsus on teinud ettepaneku töötülide lahendamise seaduse muutmiseks selles mõttes, et omavalitsuste töölilised, kelle palgad on sõltuvad linna üldeelarvest, ei kuuluks selle seaduse alla. Seega omavalitsuste tööliliste palgaküsimuste otsustamine oleks ainult omavalitsustest. Kuivõrd õiglasel need otsused on, näitavad m. a. komisjoni sundotsused Tall. linna ettevõtete töötülide puhul, kus kõigis neis otsustes oli kaotajaks pooleks Linnavalitsus. Ministri ütelse kohaselt ei ole sellele ettepanekule käiku antud.

Elatusmaksumuse kontrollimine

Nagu teatasime eelmises numbris, võttis Töölisnõukoda uurimise alla elatusmaksumuse indeksite koostamise küsimuse. Selles asjas on koja poolt Riigi Statistika Keskbüroole esitatud märgukiri, milles kõigepealt rõhutatakse küsimuse suurt sotsiaalpoliitilist tähtsust, eriti indeksi mõju töötülide lahendamise komisjoni sundotsustele. Töölisnõukonnas tekitab aga suuri arusaamatusi asjaolu, et indeks viimasel ajal, eriti tootluse osas, ei peegelda tegelikku olukorda kuigi rahuldavalt. Nii näiteks 1936. ja 1937. a. võrdlusest selgub, et tootluse indeks on tõusnud kõigest 3,2%, üldindeks 5%. Ometi tõusid vahepeal toiduainete hinnad väga tunduvalt, eriti liha, samuti kalad, või, leib jne. Nimelt on E. Statistika kuukirjas avaldatud turuhinnad, mille põhjal koostatakse indeks, väga juhuslikud ja hüppelised, eriti lihakauba alal. Kui võrrelda nende hindade liikumist „Oma Abi“ hindadega, miline võrdlus käib ainete kohta, mis moodustavad võrdkaalult ligi 85% tootlusindeksi aineist, siis selle võrdluse tulemused 1936. ja 1937. a. oktoobrikuude kohta on järgmised: ametlike turuhindade põhjal — 6,5% ja „Oma Abi“ andmete põhjal — 10,8%. Vastavalt „Oma Abi“ andmeile korrigeerides oktoobrikuu tootlusindeksit saame üldindeksi tõusu 9% ühe aasta ja 29,8% kolme aasta jooksul, kuna tootluse kallinemine kolme aasta jooksul oleks 41,7%.

Korrigeerimist vajavad mitte ainult andmed hindade kohta, vaid ka indeksi koostamise alused. Näit. on lauavõi osatähtsus tootlusindeksist kõigest 1,2%; üldse näib, et liha ja rasvainete osatähtsus tööliliste büdžetis on

suurem kui indeksis eeldatakse (liha ja kala — 26,4% tootluskuludest, rasvained — 19,4%). Loomulikult mõjub seegi asjaolu praeguste hindade juures indeksile vähendavalt.

Töölisnõukoda on teadlik sellest, et elatusmaksumuse indeksi aluse parandamine võib toimuda ainult praegu käimasoleva büdžetilise uurimuse materjalide põhjal; seda enam osutub aga edasilükkamatult vajalikeks tootlusmaksumuse jälgimine mitte turuhindade, vaid kaupluste, nimelt ühiskaupluste, hindade põhjal. Need hinnad oleksid turuhindadega võrreldes hõlpsamini kontrollitavad.

14. detsembril m. a. käis koja nõunik A. Renning märgukirja esitamas. Statistika keskbüroo dir. A. Pullerits tähendas sel puhul, et elatusmaksumuse indeksi arvutamine on paratamatult umbkaudne ega pretendeeri täielikule täpsusele, vaid püüab tähistada üldist arengutendentsi. 5%-line viga on täiesti võimalik. Samuti on keskbüroo teadlik arvutamiseluse muutmise vajadusest büdžetilise uurimuse andmete põhjal. Kuid Tööliskoja ettepanek — üle minna ühiskaupluste hindadele — ei ole vastuvõetav, kuna töölilised teevad keskbüroo arvates oma sisseoste peamiselt turul ja kuna turuandmete toetamine on rahvusvaheliselt tunnustatud. Küll aga on keskbüroo valmis arvutama Tööliskoja poolt kogutavaid andmeid turuhindade kohta; samuti võimaldatakse jaanuarikuus koja ametnikule osavõtt turuhindade kontrollimisest, mis korraldatakse keskbüroo poolt, ja nimelt selleks, et koda saaks oma turuhindade uurimist seada ühtlasele alusele keskbürooga.

Tööaja lühendamisest

J. Mihkelson.

Tööaja lühendamise küsimus on kõikjal tõusnud päevakorraks.

Teistes maades on juba 40-tunnilise tööädala teostamises jõutud tegelikkuseni. 40-tunnilise tööädala nõude ülestõstmine paistis algul olevat niisama imelik ja ennekuulmatu kui omal ajal 8-tunnilise tööpäeva nõue. 8-tunniline tööpäev kujunes aga peaaegu iseenesest mõistetavaks tööstustöölisele pärast 1919. a. Washingtoni töökonverentsil vastava konventsiooni vastuvõtmist. Meil pole 8-tunniline tööpäev veel kõikjal tegelikku teostamist leidnud. Ehitustöölisele anti käesoleval aastal võimalus hooajal teha piiramatult ületunde. Põllu- ja metsatöölised ei peeta kinni 8 tunnist, samuti turbarabades, isegi põlevkivitööstuses kipub osa töölisi ise rikkuma tööaja seadust. Peale nimetatud alade on aga väga suurel määral kodukäsitöölisi, nagu jalanõude, riietuse, tekstiilkaupade, karpide jne. valmistamise alal, kus tööaega pole üldse reguleeritud. See on alles tundmatu ala sotsiaalseadusandlusele meil Eestis.

Kui tõsteti üles 8-tunnilise tööpäeva küsimus, siis tõendati tööandjate poolt, et terved tööstusharud lähevad selle tõttu pankrotti. Samasuguseid väiteid tuuakse tööandjate poolt esile ka 40-tunnilise tööädala vastu. Senised kogemused näitavad, et 8-tunniline tööpäev andis end korraldada ilma eriliste raskusteta. Praegu on juba Ameerikas, Prantsusmaal, Uuel Meremaal, Belgias ja Tšehhoslovakkias osalt 40-tunniline tööpäev teostatud ja mingit katastroofi pole sellele järgnenud.

40-tunnilise tööädala nõue tõsteti üles põhjendusega, et see aitab jagada olemasolevat tööhulka tööliste vahel ja vähendab sellega tööpuudust. Juba 1933. a. teostati P.-A. Ühendriikides 40-tunniline tööädal kõikides tööstusharudes. Aasta hiljem pandi see kehtima ka Itaalias. Kuigi hiljem kriis ja tööpuudus polnud enam nii terav, jäeti siiski 40-tunnilise tööädala põhimõte kehtima.

40-tunnilise tööädala põhjendusse

tuli uus motiiv. Seda ei käsitletud enam ainult vahendina tööpuuduse vastu võitlemiseks, vaid kui järgmist astet sotsiaalses arengus, mis on täiesti loomulik ja teostatav. Kus 40-tunniline tööädal on teostatud, seal on see muutumas alatiseks mooduseks vastava maa tööstuslikus organisatsioonis. Ühendriikides n.-n. N. I. R. A. ajal lühenes tööaeg keskmiselt kuni 35,6 tunnini nädalas. Kui kõrgem kohus tühistas president Roosevelti seaduse, pikenes tööaeg ja tõusis 1935. a. juunist kuni detsembrini umbes 37 tunnile nädalas. Siis tuli aeg, kus ameerika tööstus saavutas ja ületas toodangus enne-kriisiaegsed rekordarvud. 1936. aastal tööjõudlus suurenes veelgi ja toodang samuti. Tööaeg pikenes 38,6 tunnile ja keskmiselt terve tööstuse kohta jõudis aasta lõpuks 40-tunnilisele tasemele. Ameerika tööandjad pooldavad üldiselt 40-tunnilist tööädalat ja nad on neid seisukohti küllalt selgesti väljendanud viimasel töökonverentsil Genfis, kus nende seisukohad teravalt erinesid Euroopa tööandjate enamuse omadest. Ameerikas näib kujunevat täiesti loomulikuks 40-tunniline tööädal. Töölised seevastu on oma konverentsidel üles tõstnud Ameerikas ja Austraalias 30-tunnilise tööädala nõude. Riigi ettevõteteis on Ühendriikides pandud kehtima 40-tunniline tööädal.

Itaalias on enamuses tööstustes läbi viidud 40-tunnilise tööädala põhimõte.

Prantsusmaal anti 40-tunnilise tööaja seadus 21. juunil 1936. a. ja aasta lõpul olid 28 tööstusharu kohta erikorraldused valmis.

Söekaevandustes ja metallikaevandustes oli tööaeg 38 tundi 40 minutit. Pealeselle teostati 40-tunniline tööädal raua- ja terasetööstuses, metallitööstuses, ehitus-, tekstiil- ja pagaritööstuses ning avalikel töölised. Möödunud aasta lõpul kehtis 40-tunnilise tööädala korraldus üle 3½ miljoni töölise kohta. Ligikaudsete arvestuste järele võib arvata, et praegu üle 5 miljoni töölise kuulub Prantsusmaal 40-tunnilise tööädala alla.

Uuel Meremaal pandi 8. juunil 1936. a. kehtima 40-tunnilise tööaja seadus. Erikohtud võivad tööstuse paratamatut tarvidust arvesse võttes lubada pikemat tööaega, kuid sellele vaatamata arvatakse, et vähimalt % Uue Meremaa tööstustöolistest töötab 40-tunnilise töönädala seaduse alusel. Tööaja lühendus teostati ka raudteedel väga paljude töölisliikide kohta. Ka äriteenijad töötavad 40 tundi nädalas.

Venemaal kindlustati põhiseaduses enamikule töölistele 7-tunniline tööpäev ja pealeselle on seal iga kuues päev puhkepäev, seega on 5-päevane töönädal.

Belgias anti 40-tunnilise töönädala seadus raskemate ja kardetavamate

töölade kohta. Kaevandustes on 45-tunniline töönädal, Antverpeni sadamas ja teemanditööstusel 40-tunniline töönädal.

Töölise tööjõudluse kasvades on töölistel tekkinud loomulik õigus saada enam osa toodangu väärtusest kui seni. Meil ja mujal tekib nõue, et tööline peab saama pikema puhkeaja, sest kiirendatud töötempo kurnab ta vaimset ja füüsilist jõudu väga intensiivselt. Arvatavasti need maad, kus 40-tunniline töönädal on juba teostatud, suruvad teistelegi peale lühendatud tööaja. Kui aga see tulemusi ei anna, siis tuleb nendel maadel end mitmesuguste vahenditega kaitsta teiste maade võistluse vastu, mis töötavad pikema tööajaga.

Ülevaade käitiste olukorrast 1937. a. septembrist — novembrini

Järjekordsed küsimustikud käitiste, tööturu ja tööliste eneste olukorrast käsitlevad andmeid 24.567 tööliste ja 85 käitise kohta, kellest 17.000 on meestöölised ja 7.567 nais- (töölised, ja haaravad vastuseid 83 käitisest. (Eelmise küsimustik: 82 vastust 24.239 töölisega.)

Olukord käitisis.

Enamik vastuseid märgib käitise üldise olukorra rahuldavana, ainult meis käitisis, mille tööd hooajalist laadi, on olukord hooajatoode lõppemisega halvenenud, näit. turba-, ehitustööstuses.

Palgaolud.

Palgaoludes aruandeperioodi jooksul suuremaid muudatusi ei ole olnud. Mis puutub töö tasumise viisi, siis on tunduvas ülekaalus töötamine ajatöö alusel. Tükitöö on rohkem levinud naiste töö alal, näit. tekstiiltööstuses, mis on naiste tähtsamaks tööalaks suurtööstuses. Ülevaate palkadest anname alljärgnevas tabelis, milles on toodud tunnipalka ülemäär ja alamäär vastavate tööstusharude järgi.

Alaerialisi töölisi on 14 käitisest ja nende tunnipalk kõigub 9,5—19 sendini. Lapseealisi töölisi on ainult 1 käitisest palgaga 96 senti päevas.

T ö ö s t u s h a r u	T a l l i n n				P r o v i n t s			
	Oskustöölised		Lihttöölised		Oskustöölised		Lihttöölised	
	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.
Klaasi-, turba-, savitööstus	79	—	29	20	25—54	16—20	20—33	12,5—21
Metallitööstus	30—65	—	21—39	20—32	28—51	—	22—30	25—37
Keemiatööstus	37	24,5	30—40	23,5	52	—	40	33
Nahatööstus	—	—	—	—	25—31	—	22	16
Tekstiiltööstus	35—48	20—28,5	25—30	13—30	25—40	22—37	16—31	12—26
Saeveskid	—	—	—	—	35	—	25—30	15—25
Mööblitööstus	31—52	25—46	30—31,5	22—25	25—42	—	25—27	18
Paberitööstus	30—62	—	32—54	26—38	25—35	22	19—25	15—21
Polügraafiatööstus	47—60	35—50	30—37	26—30	31—50	21—47	25—34	19—26
Jahu-, leiva- jne. tööstus	40—50	—	37,5	20	40—51	—	20—30	14—15
Ölle-, viina-, kar. jookide tööstus	—	—	25—31	22—25	35—42	—	23—30	15—23
Maitseainetetööstus	33	27	26—32	15—23	—	—	—	—
Jalanõudetööstus	—	—	37	27	25—60	19—31	12,5—25	6—19
Kammivabrikud	—	—	—	—	—	—	27,5	18,5
Ehitustööd	29—38	22	21—28	20—21	25—33	—	21—27	17—20
Elektri-, gaasivabr.	41	25	27	25	37	—	25	21
Transport-, side	33—40	—	26	25	30—35	—	—	18
Põlevkivitööstus	—	—	—	—	25—51	—	25—32	18—20
Sae- ja jahuveskid	—	—	—	—	30—43	22—25	25—28	16—20
Pleki- ja litograafiatööstus	75	—	60	25	—	—	—	—

Töölise arvu muutusi.

Aruandeperioodi jooksul on töölisi juure võetud kõigis käitises kokku ainult 225, samal ajal on töölt lahkunud: Tallinnas 991 ja provintsis 723 töölise. Kokku 1714. Seega on lahkunute arv peaaegu 7 korda suurem juuretunud töölise arvust. Töölt lahkunute hulgas on omal soovil lahkunuid: Tallinnas 96, provintsis 22. Ülejäänud on vallandatud, ja nimelt: Tallinnas: oskamatusse pärast 4, töö vähesuse tõttu 602, vastolu tõttu tööandjaga 10 ja muul põhjusil 279. Kokku 895. Provintsis on vastavad arvud: 2, 687, 4 ja 8, kokku 701.

Vahetuste arvu suuremaid muudatusi ei ole, ainult ca 5% käitises on vahetuste arvu 1 võrra vähendatud.

Aruandeperioodi jooksul on töölise palgad muutunud järgmiselt: vähenenud ainult a.s. „Kütte jõus“, kus allmaakaevurite tükitoo hinnad vähendati alates 15. okt. 4½%.

Palku on tõstetud: Lavassaare turbatööstuses 1. IX osale töölisele 8%;

E. T. K. met.-teh., alates 15. X, osale mees-töölisele 2—3 snt, kõigile naistöölisele 2 s. tunnis; E. Kunstsarvete hastes vähemapalgalistele nende töökoormatuse tõstmisega ca 29%; „Ortos“, 15. XI alates, naistele 2 s. ja meestele 2—3 s. tunnis; a.s. E. Tuli tikumonopolis, alates 16. X, 3—9%; „Massoproduktis“, alates 16. IX, 2—3 s. tunnis; Riigitrükikojas, alates 1. XI, 2—8 kr. kuus; o. ü. „Ilutrukis“ naislihttöölisele 1 kr. nädalas; „Lafermes“ päevatöölisele 12 s. päevas ja tükitöölisele 4%; „Saku“ õlletehases, 1. XI alates, 1 s. tunnis; R. Viinaste hastes, Tartus, alates 1. IX, 5—20 s. päevas; „Globuses“ üksikuile töölisele 1—2%; Pärnulinna ehit-osak. käitises, 1. oktoobrist, 1—3 s. tunnis; Tallinna trammis konduktoritele, 15. XI, 1,5 s. tunnis; Tall. elektrijaamas, 1. nov. alates, 5%; Pärnu elektrijaamas 1—4 s. tunnis; Univeri jahu- ja saeveskis meestele 3 s. tunnis ja naistele 2 s. tunnis.

Ülevaade Tööliskoja tegevusest

Koja sotsiaalpoliitilised algatused ja sammud töölise huvide kaitseks.

Vanaduse ja töövõimetus vastu kindlustamine ja vanad töölised.

Kevadeks on oodata vanaduse ja töövõimetus vastu kindlustamise seaduse kehtimahakkamist. Tegelik pensionide väljamaksmine selle seaduse alusel aga hakkab toimuma märksa hiljem, kuuldavasti alles 6—8 aasta pärast. Nimelt tekiks pensioni saamise õigus siis, kui kindlustatu pikema aja jooksul on tasunud oma kindlustusmaksu. Sellega ei saa mingit pensioni need vanad töölised, kes on praegu juba töölt lahkunud vanaduse tõttu või vabanevad töölt enne seaduse ettenähtud ooteaega: nende töölise olukord on äärmiselt raske, mitte ainult kutseühingute vähestest rahalistest ressurssidest, vaid ka madalate palkade tõttu.

Nende vanade töölise olukorra lahendamiseks koda esitas sotsiaalministrile märgukirja ühes konkreetse ettepanekuga, mille kohaselt vanaduse ja töövõimetus vastu kindlustamise seaduse ülemineku eeskirjades oleks ette nähtud, et need töötajad tööstuslikes käitistes, kes on saavutanud pensioni saamiseks ette nähtud vanuse või kelle töövõimetus ulatus vastab pensioni saamiseks ettenähtud määrale enne kindlustamise korra kehtimahakkamist, või kes ei oma pensioniõigust seetõttu, et nende kindlustusmaksud katkesid töölt lahkumise tõttu enne seaduse ettenähtud ooteaega, saavad eripension. Eripension võrduks aluspensioniga kahekordsele suurusel ja eripensionioigus tekib siis, kui vastav isik tegutses töövõtjana aja jooksul, mis võrdub seaduses ettenähtud ooteajale.

Eripensioni kulud kaetakse riigieelarve korras.

Vabakutseühingulise liikumise ja struktuuri põhilauseid.

Koja juhatus võttis vastu nimetatud põhilauseid. Nimelt leiab meil mitmesugust tõlgitsemist vabakutseühinguline põhimõte. Nimetatud põhilausestes, mis tuginevad vastavatele rahvusvahelise vabakutseühingulise liikumise tõekspidamistele, taotellakse nende autoriteetset fikseerimist.

Käsitööstuskotta kuuluvuse küsimus

on olnud elavaks kõneaineks rea kutseühingute koosolekuil, eriti neis kutseühinguis, mis haaravad kodutöölisi ja palgalise tööjõuta iseseisvaid töötajaid. On nimelt õigusega leitud, et ei kodutöölise ega palgalise tööjõuta töötajate viimine Käsitööstuskotta alla pole millegi põhjendatud, vaid et nimetatud töölised liigid võiksid kuuluda ainult Tööliskotta.

Majandusministrile esitatud märgukirjas koda juhib tähelepanu nendele asjaoludele ja toonitab, et kodutöölised ja palgalise tööjõuta isetöötajad on ühiskondlikult kuuluvad töölise hulka, juriidiliselt samuti ei anna Käsitööstuskotta seadus alust nende alistamiseks Käsitööstuskotjale. Seepärast on vajaline selle ebaloomuliku olukorra lõpetamiseks kodutöölise ja palgalise tööjõuta töötajate väljarvamine Käsitööstuskotta alt.

Veeteede Valitsuse ujuvabinõude töölise perekonnaabiraha

saamiseks pöördus koda majandusministri poole. Nimetatud töölised, keda küll nimetatakse ajutisiks teenijaks, töötavad Veeteede Valitsuses juba osalt üle 10 aasta madalate palkadega (kr. 60.— kuus) ja osalt on neil isegi kuni 6-lapselised perekonnad, aga nad ei saa teiste riigitöölisega ühel alusel perekonnaabiraha.

Tööstustöölise palgalise puhkeaja seaduse muutmise ja laiendamise
kiirustamiseks koja juhatus astus veelkordselt samme sotsiaalministri ees.

Laevameeskondade rakendamine sadamatöödele

on viimasel ajal levinud eriti välislaevades. Sadamate seaduse kui ka sadamatöölise registreerimise korra määruse järgi võivad küll laevade laadimise ja lossimise töödel töötada ainult sadamatöölisena registreeritud isikud, kuid neist seaduslikest ettekirjutustist päästakse osaliselt mööda sel teel, et rakendatakse laevade meeskondi laadimise ja lossimise tööle laevade sees, mida ei sadamate seadus ega sadamatöölise registreerimise korra määrus otseselt ei keela. Ometi on see kord ebaloomulik ja käib ka vastu rahvusvaheliselt sadamates kujunenud kombeile. Selle tulemuseks on sadamatöölise tööpuudus. Selle ebaloomuliku olukorra lõpetamiseks koja esitab vastavad märgukirjad teede- ja sotsiaalministrile. Kuuldavasti asub ka Kaubandus-tööstuskoda seisukohal, et nimetatud olukorra lahendamiseks tuleks sadamate seadust vastavalt muuta.

Vangide töö piiramine.

Kojal on tulnud korduvalt esitada märgukirja valitsusasutustele, et piirataks vangide tööd nii, et nad ei osutaks võistlust vaba tööturu töölisele. Eriti terav oli küsimus möödunud kevadel Viljandis. Tollekordsed märgukirjad andsid osalisi tulemusi, nüüd on aga jällegi ilmnenud nähtusi, et vangid mitte ainult ei võistle vaba tööturu töolistega, nende palga alla kiskudes, vaid et nad isegi suures ulatuses töölisilt tööd ära kisuvad. Nii peavad näiteks Riigi Trükikoja töölised töötama 4—5 päeva nädalas, kuna vangimaja on rea suuremaid töid endale hankinud. Samu nähtusi ilmneb ka nahatöö alal. Kibedusega ütlevad töölised, et töö saamiseks tuleb katsuda pääseda vangimajja. Selle olukorra lahendamiseks koja juhatus esitas vastavasisulise märgukirja Vabariigi Valitsusele.

Tööstustöölisele nädala puhkeaja kindlustamine

Kuna haridus- ja sotsiaalministri määrus puhke ja tasu võimaldamise korra kohta isikuile, kes on seotud töödega, mille täitmine on lubatud tööstuslike käitiste nädala puhkepäevade seaduse järgi, on mitmeti vananenud, kohati seadusega vastolus ja õigupoolest kuigi suurel määral puhkust ja tasu ei võimalda.

otsustas koja juhatus välja töötada vastava muutmissettepaneku, esitamiseks valitsusasutustele.

Riigikeel käitistesse.

Koja juhatus on asunud seisukohale, et käitise juhatusel läbikäimine tööliskoogudega peab toimuma riigikeeles, samuti kui muugi asjaajamine käitistes. Vastav seisukoht on tehtud teatavaks valitsusasutustele.

Loengud Ringhäälingus.

19. detsembril koja peasekretär esines Ringhäälingus loenguga „Haritud töölisest ja töölissharidustööst“.

8. jaanuaril s. a. esines koja liige A. Petrov Ringhäälingus loenguga „Töölise majanduslikke päevamuresid“. Kõneleja samas käsitles ka Tööliskoja valijate viimase konverentsi otsuseid.

Loenguid töölisele.

E. Haridusliit palub teatada, et tema kaudu on võimalik töölisel saada lektoreid, kusjuures lektori tasu ja sõidukulu jääks Haridusliidu kanda, kuna lektori kohalikud ülalpidamise kulud jääksid loengu korraldaja kanda. Lektori saamiseks tuleb vahetult pöörduda E. Haridusliidu poole Tallinnas, Uus t. 2—2. On võimalik saada järgmistelt aladelt järgmisi lektoreid:

Kultuuri- ja haridusküsimused: E. Vender, J. Rummo, P. Rummo, N. Ruus, K. Laane, O. Loorits, O. van Nest, L. Kant, E. Treffner. Filosoofia: K. Jungermann, A. Kirikal.

Õigusteadus: adv. H. Kaber, V. Poska-Grüntal, L. Vahter, V. Anderson, I. Rebane, J. Soontak, M. Mihkelson, J. Kallasma, A. Susi, J. Liibusk, J. Mardi, A. Jõeäär.

Ühiskonnateadused: P. Tarvel, H. Reimann. Looduslugu: J. Talts, V. Usk, mag. Raudsepp.

Maateadus ja reisivested: J. Talts, N. Ruus. Ajalugu: P. Hinnov, J. Tavast, E. Asson-Peterson.

Kirjandus: A. Aspel, K. Taev, K. Laane, O. Peters, J. Kärner, J. Barbarus, A. Kivikas, A. Alle, Ed. Hubel, A. Jakobson, A. Annist. Tervishoid: dr. dr. R. Roots, Roostalu, A. Reimann.

Koja valijate koosolek

toimub Tallinnas 20. jaanuaril 1938. a. kell 19.00 järgmise päevakorraga: 1) aruanne koja tegevusest, 2) ratsionaliseerimine ja tööpuudus — ref. J. Mihkelson, 3) aruanded käitistest ja 4) koosolekul algatatud küsimused.

Välismaa ringvaade

Belgias laiendati tasulist puhkust.

Belgias hakati 1936. a. streikide tagajärjel teostama palgalise puhkeaja seadust, kusjuures palgalise puhkeaja alt jäeti välja need töölised, kes töötasid käitises alla kümne töölisega ja käitises, kus käitise juhiks ja

valdajaks oli perekonnapea. Nüüd on palgalise puhkeaja seadust laiendatud ka neile töölisele, kes töötavad 5—9 töölisega käitises.

Töölise nõudmisteks on, et kõik töölised oleksid õigustatud saama palgalist puhkust, hoolimata sellest, mitu töölise käitises töötab.

Ületundide keeld Taanis.

Taani tööandjate ja tööliste kutseorganisatsioonide vahel nurjusid kauakestnud läbirääkimised ületundide-töö korraldamiseks. Kutseühingute püüdeks oli täieline ületundide keelu kehtimapanek, kusjuures ületunnid oleksid lubatud ainult sellaseil juhtumel, kus see tehniliselt vältimatult tarviline.

Kuna kokkulepet ei saavutatud, pandi kehtima seadus, mille järele ületunnid keeldi. Ületundideks loetakse töö, mis on tehtud peale kollektiivlepinguis ettenähtud normaaltöötundide. Seaduses on ette nähtud üksikasjaliselt juhud, millal võib ületunde teha, ja tehtud ületundide eest tuleb töölisele kõige hiljem kahe nädala jooksul anda vastavalt vaba aega. Uus seadus on läli tööpuuduse vastu võitlemise abinõudest. Seni moodustasid tehtud ületunnid umbes 2% normaalsest tööajast. Kuigi ületundide kaotamine ei lahenda veel tööpuudust, arvatakse siiski, et uus seadus kergendab olukorda tööturul. Tööandjad on alustanud ägedat rünnakut uue seaduse vastu ja püüavad väita, et töölise teenistus madalamapalgalistel kohtadel ületundide kaotamisega väheneb. Kutseühingud aga ei lase end sellest heidutada ja jätkavad visalt võitlust ületundide lõplikuks kaotamiseks.

Hollandi kutseühingute nõudeid.

Hollandis peeti kutseühingute esindajate kongress, kus nõuti töölise palkade tõstmist vastavalt elukalliduse tõusule ja kollektiivlepingute kehtivuse laiendamist neile töölisele, kes praegu ei kuulu kollektiivlepingute alla. Tööpuuduse vastu võitlemiseks nõuti tõhusamaid vahendeid, sest soodsale majanduslikule olukorrale vaatamata on Hollandis praegu 320.000 töötut. Töötute arv on stabiliseerunud. Koolisunduse tõstmist nõuti ühe aasta võrra. Riiklikku tööpuuduse vastu kindlustamist valmistatavat valitsuse poolt ette. Palgalise puhkuse korraldamist seaduse kaudu peeti hädasti tarviliseks, kuna seni oli palgaline puhkus korraldatud peamiselt kollektiivlepingutega.

Naiste töö suurenemine Jugoslaavias.

Jugoslaavia haigekassades on kindlustatud 610.206 isikut. Neist on viimaste andmete järele 166.872 naist ehk 27,55% kindlustatute arvust. Viimase kaheksa aasta jooksul on tööstuslikus töös ja haiguskindlustuses naiste arv suurenenud 20,84% võrra. Samal ajal on meeste arv 5,06% langenud. Naiste arvu ja osatähtsuse suurenemine tööstuses pole jäänud palga taseme allasurumises mõjuta. Teatavasti maksetakse naistele kõikjal vähem palga kui meestele.

Ühistegevusnurk

ETK juhatusel lahkus aasta vahetusel

senine juhatus esimees Joh. Pitka. ETK uueks juhatus esimeheks, alates 11. jaan. s. a., on Jaan Põdra, kes seni oli ETK omatööstuse osakonna juhataja.

J. Põdral täitus möödunud aastal 25 aastat aktiivset tegevust ühistegevuse alal.

J. Põdra on avaldanud elavat huvi ka töölise ühistegevuse vastu ja esines lektorina Tööliskoja poolt korraldatud töölise ühistegevuskursustel.

Eesti ühistegevus möödunud aastal

oli kõikidel aladel elavam ja märksa edukam kui varem aastail.

Ühiskaubanduse läbimüügid arvatavasti suurenesid 25% võrreldes eelmist aastat. Sealjuures olevat aga suuresti levinud võlgu ost ja müük.

Ühistegeliste krediitiasutustes oli laenu nõudmine õige suur, kuna aga hoiuste juurevool oli vähem eelmisest aastast ca 50%.

Elava ühistegevuse tõttu möödunud aastal paranes ühistegeliste ühingute majanduslik olukord ja on nüüd stabiilsem ja tugevam.

Võttes arvesse võlgu ostu ja müügi suurenenud levikut ühiskaubanduses ja laenu

nõudmise kasvamist krediitiasutis tuleb arvata, et kodanike isiklik jõukuse tasapind ei ole tõusnud.

Uued laenu- ja hoiukassade normaalpõhikirjad

on ilmunud trükist Eesti Ühistegelise Liidu kirjastusel. Neid võib saada otse E. Ü. Liidust või Tööliskoja kaudu.

Läti ühistegevus kuulub alates 1. juulist 1937. a. täieliselt riikliku kontrolli alla, mis pärast ta ei saa võtta osa rahvusvahelisest koostööst, nagu seda konstateeriti viimasel Rahvusvahelise Ühistegelise Liidu keskkomitee koosolekul.

Ühistegelised õpiringid.

Ühistegelise teadmiste süvendada ja edasi arendada kohtadel saab kõige otstarbekohasemalt ja huvipakkumalt vastavates õpiringides. Sellane enesearendamise moodus on väga levinud näiteks Rootsis ja Soomes. Õpiring võib koosneda normaalselt 5—20 inimesest. Kus leidub vastav arv huviosalisi, seal tuleks tööga alata. Vastavat kirjandust ja materjale õpiringile kasutamiseks võib muretseda Tööliskoda.

Õpiringi luua soovivad peaksid pöörduma Tööliskoja poole instruksioonide saamiseks. Kõja ühistegevusinstruktor on alati valmis muretseda ja anda igasuguseid juhiseid.

Uusi sotsiaalseadusi

Maatööliste ja Väikemaapidajate Koja kodukord,

mis asendab Maatööliste ja Väikemaapidajate Kojas asutuste kokkukutsumise ja asjaajamise korda, näeb ette kaht koja sektsiooni: 1) Maatööliste ja 2) Väikemaapidajate sektsiooni.

RT 93 — 1937, art. 758.

Seltskondlikes huvides elanike igapäevaste tarviduste rahuldamiseks pühapäevadel ja pühadel lubatud tööde nimekirja täiendus

näeb ette p. 13. Raadio-riinghäälingu saatejaamades saatetava üleandmisega ühenduses olevaid töid.

RT 93 — 1937, art. 760.

Välismaalasi peatusloa- ja registreerimismaksust vabastavate tööalade määrusega

on seesugusest maksust vabastatud põllu- ja kaevandustööd tegevad töölised.

RT 95 — 1937, art. 766.

Tööstuslike käitiste tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määrus

on antud sotsiaalmin. poolt 22. nov. 1937. a. Tööinspektsiooni seaduse § 32 p. 3 alusel ja sisaldab üksikasjalisi eeskirju õue, vesivarustuse, tööruumide, kõrvalruumide, ventilatsiooni, temperatuuri, valgustuse, ruumide korrashoiu, ohtlike ja tervistkahjustavate tööprotsesside, transmissioonide, jõumasinate, tuulrataste, vesirataste ja -turbiinide, auruturbiinide, aurumasinate, plahvatusmootorite jne. kohta.

Nimetatud määrusega on Eesti sotsiaalseaduseandlus täienenud moodsa lüliga. Töölisorganisatsioonid ja tööliste koosolekud on korduvalt nõudnud selle kehtimapanekut. Määrus hakkab kehtima 1. juunist 1938. a., kuid erijärelannetega, ja jaoskonna tööinspektorid võivad vanema tööinspektori nõusolekul, kui see tehniliselt on hädavajaline või möödapääsmatu, lubada kõrvalekaldumisi määrustest või teha korraldusi veelgi kaugemaleminevate kaitsevahendite tarvituselevõtmiseks.

Määruse kehtimahakkamisega kaotab kehtivuse veneaegne 1913. a. Vabrikutööstuslike käitistes tööohutude vältimise määrus.

Määrus sisaldab üldse 172 §§-i.

RT 96 — 1937, art. 781.

Pagaritööstuses öötöökeelu seaduse muutmise seadusega

on pikendatud kuni 1. septembrini 1938. a. Pagaritööstuses öötöökeelu seaduse § 9 kehtimahakkamist, mis näeb ette, et pagaritööstuslike käitiste tööruumides ei tohi olla ühtki ust, mille kaudu saab otseselt eluruumidesse või teistesse ruumidesse, mis ei ole tarvilised käitise tööks.

RT 100 — 1937, art. 811.

Meremeeste tööaja seadus

hõlmab kogu laevaperet, välja arvatud laevajuht, esimene mehaanik, arst, radiotelegrafis-

tid ja isikud, kelle amet seisab peaaegselt reisijate toitmisel või pesemisel või sellega seotud riistade pesemisel või ruumide koristamisel. (§ 1.) Edasi seadus määrab laevatüübid, millel teenivate isikute töö ei käi uue seaduse eeskirjade alla. Välja on jäetud veesõidukid, kõik väiksemad laevad ja lõbusõidujahid (§ 2).

Seaduse järgi loetakse tööajaks aeg, mil meremees on oma ülemuse käsutuses, olgu see siis laeval või väljaspool laeva (§ 3).

Laevasõit on jagatud kahte liiki, pikemaks reisiks, mille sõit kestab üle 12 tunni, ja lühemaks reisiks, mille kestus ei ületa 12 tundi (§§ 5, 13). Kaugemale sõitvatel laevadel on teenistus deki- ja masinajuht- ja meeskonnas jaotatud vahtidesse, rannasõidul ei ole seda aga kõigil laevadel. Kui laevateenistus on jagatud vahtidesse, siis deki-, masinajuhtkonna ja -meeskonna liikmete tööaeg ei tohi ületada kahtkümmend nelja tundi kahe teineteisele järgneva ööpäeva kestes, kuid järgmiste määruste kohaselt:

Kui laevas on ette nähtud vähemalt kolm tüürimeest, siis iga tüürimehe tööaeg ei tohi ületada 18 tundi kahe teineteisele järgneva ööpäeva kestes.

Kui laevas on vähemalt kolm mehaanikut või kolm assistenti, kolm määrijat või kolm trimmerit, siis nendest igaühe tööaeg ei tohi ületada 16 tundi kahe teineteisele järgneva ööpäeva kestes. Kaugesõidulaevadel, kus masina jõud on vähemalt 250 indikaator-hobusejõudu, samuti ka ligisõidulaevadel, kus masina jõud on vähemalt 600 ind.-hobusejõudu, ei tohi käitajate tööaeg ületada 16 tundi kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul, kui reis tavalises olukorras nõuab rohkem kui 24 tundi katkestamatut sõitu (§ 6). Päevameeste, kes ei võta osa üldisest vahiteenistusest, tööaeg ei tohi sõidu ajal olla pikem 9 tunnist äripäeviti (§ 7). Laeva köögimeeskonnal (§ 8) ja dekimeeskonnal, kes ei pea vahiteenistust (§ 11 p. 3), on nähtud ette 12-tunnine tööpäev.

Sadamates peatustel on nähtud ette tööaja jaotuse kohta erikord, nimelt ei tohi rakendada meremehi tööle kahe teineteisele järgneva ööpäeva jooksul kauemaks kui 16 tunniks, tingimusel, et tööaeg ei oleks ühel päeval pikem kui 8½ tundi. Troopikas tööaeg ei tohi ületada 7 tundi ööpäeva jooksul. Tööajama sadamas on nähtud ette aeg kella 6—18-ni, kui sadamas ei kehti teissugused kombid (§ 10).

Kui teenistus laeval on vahtidesse jaotamata, siis meremehe tööaeg ei tohi ületada 24 tundi kahe üksteisele järgneva ööpäeva jooksul, deki- ja masinajuhtkonna ja -meeskonna liikmete tööaeg ei tohi ületada 63 tundi nädalas (§ 14).

Pühapäevadel ja riiklikel pühadel laeva sõidul, sadamasse saabumisel ja sadamast väljumisel on lubatud ainult hädavajalised tööd (§§ 15, 16), sadamas peatumisel ainult kerge-

mad puhastustööd kuni ühe tunnini (§ 17). Väljaspool Eesti sadamaid peetakse järgmisi pühi: uus aasta, iseseisvuspäev, suur reede, ülestõusmispühad (2 päeva), kevadepüha (1. mai), nelipühad (1 päev), võidupüha ja jõulupühad (2 päeva).

Edasi seadus käsitleb edasilükkamatuid ja julgeolekutuid, mille eest aga meremees ei saa eritasu (§ 20).

Välja arvatud julgeoleku- ja edasilükkamatud tööd, meremees on kohustatud teatud kitsendustega tegema ka ületunnituid (§ 21), kuid on õigustatud saama ületunnitatu, mis on võrdne vähemalt $\frac{1}{150}$ laevatoidul oleva meremehe rahalisest kuupalgast (§ 22).

Seaduse täitmise järelevalve kuulub muns-terdajatele ja tööinspeksioonile (§ 25).

Seadus hakkas kehtima 1. jaanuarist 1938.

R. T. 101 — 1937, art. 823.

Mõnede töökaitse seaduste muutmise seadus

määrab, et arvates 21. detsembrist 1937. a. tuleb lugeda Tööstusliku töö seaduse neljanda jaotuse kolmandas peatükis (§§ 257—371),

neljandas peatükis (§§ 372—491) ja seitsmend-
das peatükis (§§ 541—597), seaduses laste,
alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõteteis
(R. T. 68 — 1924) ja Tööstusettevõtete näda-
la-puhkepäevade seaduses (R. T. 4 — 1926)
tuleb lugeda „ettevõtte“ asemel „käitis“. Selle
seaduste muutmiselega on majanduslikul teel
teostatavate tööde töölisel uuesti haaratud
töökaitse ja sotsiaalkindlustuse eeskirjadest.

R. T. 101 — 1937, art. 824.

Vabaduse Risti kavaleride haiguskindlustuse seadus

kohaldab Vabaduse Risti kavaleride suhtes ül-
diselt Riigiteenijate-tööliste ja õppejõudude
haiguskindlustuse seadust.

R. T. 103 — 1937, art. 840.

Vabariigi Valitsuse otsusega 17. dets. 1937

maksetakse riigiasutuste ja ettevõtete päeva-
töölisele, kes on 1937. a. olnud riigiasutuste
või ettevõtte teenistuses vähemalt 6 kuud, jõu-
lupühade puhul lisatasu kr. 10.— igale töö-
lisele.

R. T. 103 — 1937, art. 842.

40-tunniline töönädal

40-tunniline töönädal on tõstetud esile kõik-
jal kutseühingute poolt. Eesti Tekstiiltöölise
Ühingu juhatusel poolt moodustati eriline toim-
kond, mis töötab kontaktis Tööliskojaga ja
mille ülesandeks on praegu tööstuses käimas-
oleva ratsionaliseerimise protsessi jälgimine,
selle selgitamine ja vastukaaluks tööandjate
kavatsustele 40-tunnilise töönädala mõtte sel-
gitamine laiemates tööliste ringkondades ning
40-tunnilise töönädala teostamise jälgimine
välismaal.

Toimkond oma esimesel koosolekul otsustas
koguda pidevalt käitistest teateid töökoorma-
tuse tõstmise ja telgede arvu suurendamise
kohta, eriti aga töökoormatuse suurenemisega
kaasaskäivate töölise vallandamisest. Tööaja
lühendamise vajaduse selgitamiseks otsustati
avada „Tööliskoja Teatajas“ erimurk 40-tunni-
lisest töönädalast. Suuremaulatuselised töö-
liste koosolekul selle küsimuse selgitamiseks
tunnistati tarviliseks, samuti tööaja lühenda-
mise teostamise võimaluste uurimine.

30-tunnilise töönädala nõue välismaal.

Kuna meie töölisel peavad veel võitlust 48-
tunnilise töönädala tegeliku täitmise eest ja
teised arenenud maad on tõstnud üles 40-tun-
nilise töönädala nõude, siis Austraalia, P.-Am.
Ühendriikide, Kanada, Belgia, Prantsuse j. t.
maade kutseühingute poolt on möödunud aasta
lõpul esitatud mitmel suuremail kongressidel
ja ülemaailmsil kutseühingute kokkutulekuil
nõuded viiepäevalise töönädala ja 6-tunnilise
tööpäeva teostamiseks. 30-tunniline töönädal
on tunnustatud järgmiseks kutseühingute võit-
luse sihiks.

40-tunniline töönädal järgmisel töökonve- rentsil.

Rahvusvahelise tööorganisatsiooni admin-
istratiivnõukogu koosolekul otsustati elavate
vaidluste järele 20 häälega 6 hääle vastu võtta
käesoleval aasta 2. juunil algava rahvusvahe-
lise töökonverentsi päevakorda üldine tööaja
lühendamise küsimus. Samal ajal peetakse
silmas ka tööaja lühendamise küsimuse uurim-
ist põllumajanduses ja mereasjanduse komis-
jonis.

Ratsionaliseerimise tulemused Narva „Kalevis“.

Kalevivabriku töölisnõukogu aruande järele
on käitises ratsionaliseerimise ja töökoorma-
tuse tõstmise tõttu möödunud aasta lõpul
lühema aja jooksul kaotanud teenistuse 30
tööliset.

Telgede arvu suurendamise katsed meil.

Möödunud aastal tõsteti eriti päevakorrale
tekstiiltööstuse telgede arvu suurendamise
küsimused Kreenholmis, Balti Puuvillas, Tofe-
ris, Eesti Siidis ja Rauaniidid. Seni pole aga
veel üheski nimetatud käitises saavutatud suu-
rendatud telgedega töötamisel sellaseid tule-
musi, mis oleksid annud tõuke massiliseks üle-
minekuks suurendatud arvuga telgedel tööta-
misele.

Kreenholm, pärast pikemaids katsesid 30
kangruga, töötades 4 teljel ja kaotades prot-
sessi Riigikohtus, loobus esialgu 4 teljega töö-

tamisest. Balti Puuvillas on ka seni ainult väiksemas ulatuses tehtud 4 teljel katseid. Mujal on tehtud töölisile ettepanekuid 4 teljel töötamiseks, kuid töölisel on peaaegu kõikjal sellest ära ütelnud. Toferi käitis Tallinnas taheti viimasel ajal kõige tõsisemalt hakata teostama ratsionaliseerimist ja vallandada nõrgemajoolisi töölisi.

Käitiste elu

Tallinnast

Tallinna sadamatöölise palgavõitlusest.

Teatavasti juba 1937. a. lõpul alustasid Tallinna sadamatöölised töötüli, nõudes 20% list kõrgendust kehtivale töötariifidele, samuti nende tariifide täiendamist. Nimelt 1936. a. töötüli lahendamisel komisjon koostas puuduliku ja ebatäpse palgatariifi.

Seekordne töötüli oli alustatud samuti töötlide lahendamise seaduse alusel, kuid komisjon loobus seda arutamast, leides töötüli algatanud tööliste koosolekul olevat puuduliku kvoorumi.

Tööandjaid sadamais esindavad mitmesuguste kontorite stevidorid. Stevidoride esindajad kutsusid tööliste volinikud sellekohasele koosolekule ja panid vastuvõtmiseks ette peaaegu endisesse olukorda jäänud tariifid. Tööliste esindajad sellega ei nõustunud, vaid andsid kirjaliku vastulause ja näitasid stevidoride ettepanekute puudustele. Seejärel stevidorid kutsusid paar nädalat hiljem kokku uue koosoleku, kus esitati juba täiendatud ja osalt vastuvõetav kokkuleppe kava. Samal koosolekul tööliste volinikud nõustusid hulga ettepanud parandustega. Tariifi kinnitamine jäeti edaspidiseks, kuni sadamatöölise üldine koosolek võtab tariifide suhtes seisukoha. Stevidoride esindajad teatasid, et nad panevad selle tariifi kehtima alates 1. jaanuarist 1938. a. Tööliste volinikud nõustusid sellega, kuid ei pea tarviliseks enne sadamatöölise koosoleku otsust sellele kokkuleppele alla kirjutada. Kokkukutsutaval tööliste koosolekul tulevad arutusele esitatud tariifid ja töötülingimused.

Mis puutub töötariifidesse endisse, siis stevidorid on tõstnud hindu paarilkümmel artiklil ja täiendanud seniseid tariife uute tööde nimestikuga. Mõned tööd on tõstetud 5—15% võrra, kuid sellaseid töid esineb vähe sadama üldises läbikäigus.

A. O.

J. Lorupi klaasivabrikus

tekinud töötüli puhul tehtud teiskordse Töötülide lahendamise komisjoni otsusega, mis on ära toodud meie ajakirja eelmises numbris, ei nõustunud tööandja ja palus jätta tööliste streigivabaduse.

Streigivabadust töölistele küll ei antud, kuid tööliste ja tööandja vahel toimus kokkulepe, mille järgi tõusis kõigi ajatöölise palk kahe sendi võrra tunnis.

Osaliselt ongi käitisest töölisi vallandatud. Telgede arvu suurendamine meie tekstiiltööstuses tundub seda imelikum, et just meie tekstiiltööstuses on märgata viimasel ajal kriisi tundemärke ja tööliste arv näitab vähenemist. Tavaliselt teistes maades kriisi puhul püütakse olemasolevat tööhulka jaotada võimalikult suurema arvu töökate vahel.

1. detsembril m. a. vallandati käitisest, milles töötas üle 400 tööliste, 229 töölist klaasivanni remondi tõttu, missugune remont võib kesta paar kuud.

E. Strandell'i kalavõrgutööstus

Tallinnas, kus septembri algul töötas ligi 40 töölist, lõpetas 4. detsembril m. a. üldse töötamise tööpuudusel, kuna välismaalt eksporteeritakse tollita kalavõrke. Nimetatud käitis oli ainulaadne Eestis.

A.-S. „Massoprodukti“ mööblitööstuses

oli 1. detsembril m. a. 66 töölist. Keskmised tunnipalgad olid: lihttöölistel — meestel 30 senti, naistel 22 senti, oskustöölistel — meestel 37 senti ja naistel 30 senti tunnis. Septembris tõsteti tööliste nõudmisel tunnitasu 2—3 senti. Käitise juhatus ei tulnud küll kaugeltki vastu tööliste nõudmistele, kuid, kuna töölistel puuduvad mõjuvad vahendid oma nõudmistele läbiviimiseks, ja töölistekonna senised kogemused Töötülide lahendamise seadusega on väga valusad, siis loobuti töötüli algatamisest.

Käitis on esinenud tööaja-seaduse rikkumisi. Nimelt tükitöö puhul tehtud ületunnitöö eest ei ole maksetud seaduslikku lisatasu, samuti ei ole kantud neid ületunnidena palgaraamatutesse. Ka palgamaksmine on äärmiselt korratu. Töölistel on tulnud selle tagajärjel isegi paar korda tööd katkestada. Õhk käitise tööruumides on äärmiselt tolmune, nimelt puuduvad ventilaatorid. Tisleritest on organiseerunud umbes 80%.

Riigi Trükikojas

on märgata töö vähesust. Nimelt töötab ladumise osakond ainult 5 päeva nädalas. Töö vähesus on tingitud osalt ka sellest, et Siseministeerium andis rea suuremaid töid, mida peaks, ja harilikult ongi, teostanud Riigi Trükikoda, vangimajale.

1. detsembril töötas käitisest 203 töölist. Palku tõsteti, alates 1. novembrist m. a., 2—8 kr. ja need on kujunenud järgmisteks: lihttöölistel — meestel kr. 60—74 kuus, naistel kr. 54—62 kuus, oskustöölistel — meestel kr. 94—120 ja naistel kr. 68—100 kuus. Kutseühinguliselt on organiseeritud umbes 1/3 töölistkonnast.

A.-S. „Globuse“

aruandes töölistekojale kurdetakse korduvalt, et käitises üldine puhtus soovi jätab, kohati olevat ventilatsioon puudulik ja mõningais jaoskondades ebanormaalselt madal temperatuur, kuni 11° alla

nulli R. Käitises töötas 1. detsembril m. a. 265 töolist, keskmiseks meestöoliste tunniteenistuseks on 37 senti ja naistel 27 senti. Kutseühinguline organiseerimine on tagasihoidlik. Tööinspektsiooni kontrolli soovivad töölised tihedamini näha.

A.-S. E. F. Johanson'i paberivabrikus

töötab 237 töolist. Käitis töötab täie koormatusega ja käitise üldine olukord on rahuldav. Lihttöoliste keskmisteks tunnipalkadeks oli meestel 38 senti ja naistel 30 senti, oskustöolistel — meestel 45 senti tunnis. Töoliste passiivsus tõttu on kutseühinguline organiseerimine nõrk.

Põhja Paberi- ja Puupapivabrikus

töötas 1. detsembril 877 töolist. Lihttöoliste keskmiseks päevateenistuseks on meestel kr. 2.56 — kr. 4.32, naistel kr. 2.08 kuni kr. 3.04, oskustöolistel — meestel kr. 2.40 — kr. 4.96 päevas.

Töötüli A.-S. A. M. Lutheris.

A.-S. Lutheri töoliste üldkogu koosolek peeti 9. jaanuaril s. a. Rahvamaja ruumides. Käitise umbes 1600 töolisest oli koos 450 ümber. Kuna koosolek oli teistkordne, siis oli koosolek otsusevõimeline. Koosolekul seati üles uue tööliskoogu kandidaadid, eesotsas Tööliskoja liikme R. Koppelmanniga. Valimised toimuvad käesolevas kuus.

Koosoleku päevakorras oli ka töötüli algatamise küsimus. Koosolek otsustas algatada töötüli, nõudes: 1) palkade üldist tõstmist 20%, 2) puhkusetasu arvestamist mitte põhipalkade, vaid kolme puhkusele eelneva viimase kuu keskmise teenistuse järgi, 3) erilise lisatasu maksmist alatistele öötöolistele, 4) terve rea Bedaux-süsteemi kategooriate muutmist, ja 5) tükitöö puhul põhipalgast 50% kõrgema teenistuse tagamist.

Edasi koosolek võttis veelkordselt seisukoha Lutheri Noorte Meeste Kristliku Ühingu (NMKU) suhtes, mille liikmeks astumist käitise juhatus töölisele mitmel viisil õige tungivalt soovib, konstateerides, et tööliskoogu eitav suhtumine sellesse organisatsiooni niikaua, kui selle põhikirja pole muudetud töölisele vastuvõetavaks, vastab tööliskonnale üksmeelsele seisukohale ja et tööliskonnale selle asutusega niikaua ei saa olla mingisugust tegemist.

Avaldati imestust selle kohta, et paaris jaoskonnas, kus töölisele anti seni käitise poolt tasuta tööriideid, see soodustus on osalt ära võetud ja et edaspidi võib tööriideid saada ainult sama NMKU kaudu, kuid siiski ainult juuremaksu eest.

Koosolek oli täiesti üksmeelne.

E. T. K. käitistest

on kujunenud meil ainulaadne tööstuslik kombinat, kus mitmesugused eritööstusharud on allutatud ühisele keskusele, omanikule ja juhtimisele.

Selles kombinadis töötab praegu 950 töolist, kuid see laieneb järjest ja ühes sellega suureneb ka töoliste arv.

Osa tööstusi on alles algastmes, katsetamise ajajärgus, kus töökaitse ja töoliste tervishoiu alal veel mõndki on täiendada ja kohendada.

Kõigis E. T. K. tööstusis on aga valitud töölisisvanemad, kes, töoliste huvisid silmas pidades, seda arengut peavad aitama kiirendada.

Erikäitiste vanemad käivad kord või paar korda kuus koos, et ühiselt asju arutada, mille tulemused juhatusle ette kantakse.

Pühade puhul said kõik töölised 6 päeva palga lisatasuks. Varem on saadud samas ulatuses lisatasu kevadpühiks ja sügisel septembrikuus. Sega aasta kohta kokku on töölised saanud lisatasuks 3 nädala palga.

Peale rahalise lisatasu sai iga E. T. K. tööline jõuluks veel pühadepaki 15 krooni väärtuses.

Tallinna linna käitistest.

Elektrijaama ja gaasi-veevärgi töölised on mõnd aastat korraldanud jõulupuu ühes oma perekonnaliikmetega, milleks omavahel raha kokku pandi. Ettevõtte poolt anti tasuta elektrijaama juures olevad vastavad ruumid. M. a. samade käitiste töölised tahtsid ka korraldada jõulupuu ja selleks saada vastavaid ruume, kuid vastav linnanõunik keeldus ruume andmast, põhjendades seda vastavate seaduste ja määrustega, milllega olevat keelatud mittetöölisele, s. o. perekonnaliikmele, ilmumine jaama territooriumile.

*

Trammi, elektrijaama, gaasi-veevärgi ja ehitusosakonna tööliskoogud pöördusid ühispalvega linnavalitsuse poole, et linnatöölise lastele linnavalitsus korraldaks ühisjõulupuu. Kuludeks arvestati 700 lapsele à 2 krooni ja tasuta vastav ruum.

T. O. T. T. Üldühingu juhatus esines samasulise palvega nende käitiste töoliste nimel, kus ei ole tööliskoogusid (varupeemaja, tapamaja). Linnavalitsuse vastus oli eitav.

*

T. O. T. T. Üldühing korraldas 26. dets. m. a. oma liikmete lastele ühise jõulupuu segaeeskavaga. Osa võttis üle 200 lapse.

*

Samuti korraldas Tänavaraudteelaste Ühing 27. dets. ühisjõulupuu oma liikmete lastele.

*

Gaasi-veevärgi käitise tööliskoogu ümbervalimised teostusid novembrilkuu lõpul m. a. Nõukokku valiti: G. Metsvald, R. Plint (endised), A. Joala (uus).

*

Elektrijaama käitise tööliskoogu ümbervalimised toimusid möödunud aasta lõpul, detsembris. Nõukokku valiti: H. Margo (endine), E. Liivak ja E. Kessel (uued).

A.-s. Balti Puuvillast.

Käitise tööliskoogu valimised, mis toimusid järelevalimistega 19. ja 26. novembril 1937. a., kinnitati 6. detsembril 1937. a. I jsk. tööinspektori poolt järgmises koosseisus: V. Ado (Tööliskoja liige), H. Volter, J. Sappel, A. Geldberg, J. Laidroo, A. Luige ja K. Tinn.

Käitises vallandati päevapealt kangurmeister Truppel, saakslane, korutusmeister Lomtjev, venelane, meister Antonov, venela-

ne, siis saalimeister Potapov, umbkeelne, dr. Laane ja poolmeister Pigarevski, kuma käitise tehniline direktor Hohlov andis käitise tehnilise valitsemise üle. Kõigile tagandatuile arvatavasti pandi süüks halba, ja mõnele isegi jõhkrat, käitumist ja umbkeelsust, mida korraldaval üldkoosolekul on protokollitud. Arvatavasti muutub ka Balti Puuvillas edaspidi töolistega käitumine inimlikumaks.

Käitise juhatus otsustas pühiks anda igale töölisele kingina 5 krooni või käitise kauplustest riidet 25% hinnaalandusega, s. o. 6,66 kr. väärtuses, pealeselle korraldati töölisele ja nende lastele 30. detsembril 1937. a. Kaubandus-tööstuskogua ruumes jõulupuu.

Käitise palgataks järjest juure uusi kõrgepalgalisi „ametmehi“, abisid jne. Lõimeliimimise jsk., näiteks, kus töötab ainult neli inimest, pandi keegi noormees järelevaatajaks.

Alates uuest aastast otsustasid töölised nõuda uute töömeetodite läbiviimist.

Käitise juhatus poolt on asunud haigekassa juhatuslega läbirääkimistesse arstimise üleandmiseks haigekassale. Seni toimus arstiabi andmine käitise kulu, arsti dr. Laane vallandamise järele tööliskoogu poolt töölise soovil ettepanud arsti kandidatuur ei leidnud vastuvõttu. Palgati dr. Saar, kel aga ei ole seda eriala, mida vajab selle käitise töölisperet. Teatati küll, et dr. Saar on palgatud ainult kuni 31. märtsini 1938. a.

Narvast

Narva Linavabriku töölised nõuavad palgalisa.

Järjest tõusev elukallidus on pannud tööliskonna jällegi ühiselt ja tõsiselt mõtlema oma palgaolude parandamisele. 9. jaanuaril peeti Narva Linavabriku töölise üldkoosoleku palgalisa nõudmise küsimusega. Kokku oli tulnud üle 700 töölise. Tallinnast oli kohale sõitnud kõnelema A. O f f e n b a c h, kes refereeris eesti ja vene keeles „Elukallidus ja töölise palgatase“. Kõneleja ettekanne võeti vastu suurte kiiduavaldustega.

Koosoleku 3-da punkti, palgalisa nõudmise, kohta oli sõnavõtt väga elav.

Tehti ettepanek nõuda tunnis juure 10 senti ja 7 senti. Häletusel võeti vastu 7-sendine palgalisa nõudmine. Asja läbiviimine seaduses ettenähtud korras jäeti tööliskoogu hooleks. Juhul, kui vabrikuvallitsus ei tule vastu töölise nõudele ja koha peal ei saavutata kokkulepet, otsustati töötuli anda töötülide lahendamise komisjoni.

Imelikul kombel tegi koha peal viibiv politsei esindaja koosoleku juhatajale korralduse jätta päevakorrast ära koosolekul üleskerkinud küsimused. Kuna töolistel on alati selle punkti all palju pajatada oma päevamuudest, siis tekitas see koosolijate seas nurnat ja pahameelt. Hoolimata sellest oli koosoleku juhataja siiski sunnitud koosoleku lõpetama.

Tööline.

Kreenholmist.

Kreenholmis lõpetati neljal teljel töötamine.

Käesoleval suvel asus Kreenholmi käitis oma kudumise osakonda „ratsionaliseerima“

telgede arvu tõstmisega, üle minnes 3 teljelt 4 teljele. Töölised asusid aegsasti selle uuenduse vastu. Tööliskoogu vahepeal õnnestus direktoriga saavutada kokkulepe, et käitises töötavaid kudujaid mitte 4 teljel tööle ei rakendata. Leidus siiski neid, kes 4 teljel lepingu sõlmisid ja tööle asusid, arvult 20 inimest, väljaspool käitist. Tööliskoogu ei olnud aga sellega rahul ja saatis delegatsiooni Sotsiaalministeeriumi protesti avaldama. Tööinspeksioon tühistas väljatöötatud tükitöö tabelid, mis oleksid kehtima hakanud 4 teljel ja mis olid hinnatud palju odavamini kui kehtivad tabelid, sest komisjoni otsuse põhjal ei saa töölise palgu vähendada. Käitise juhatus ei jäänud sellega rahule ja andis asja Riigikohtu lahendada. Riigikohus jättis kaebuse tagajärjeta ja käitise juhatusel ei jäänud lõpuks muud üle kui lõpetas töötamise 4 teljel ja vallandas need 20 töölise, kes vastu tööliskonna seisukohti olid asunud töötama 4 teljel.

Tartust

„Estonia“

villavabrikus Tartus oli dets. algul tulikahju, milles said kannatada kuivatusruumi katus ja lagi, ja mille tõttu tööandja tahtis töölisega töölepingud lõpetada. Kuna aga töölise energilisel pealekäimisel linnavalitsus andis loa põlenud hoone kordaseadmiseks, siis võttis tööandja töölepingute ülesütlemise tagasi ja uuest aastast alates käib käitises töö endiselt edasi.

Käitises töötab praegu 78 töölise palgaga: lihttöölised 15—26 ja oskustöölised 25—40 senti tunnise.

Pärnust

Tööliskoja peasekretär Pärnus.

5. dets. 1937. a. peeti Pärnu tööliskoogu ja kutseühinglaste koosolek Tööliskodu ruumides. Osavõtjaid oli ilmunud rohkesti.

Referent peasekretär R e b a n e teemal „Töötülide lahendamise korras“. Ka Pärnu tööliskond ühines nõudega, et võimaldataks kutseühingul kaasaraakimise õigus töötülide lahendamisel ega takistataks kollektiivlepingute sõlmimist.

Tööolud Pärnus on muutunud õige raskeks, sügavpunkt siiski seisab ees, alanud aasta esimestel kuudel. Pärnu tööliskond elab suuremas osas ainult hooajatöödest. Nüüd, kus kõik hooajatööd — ehitustööd, saeveskid, sillatööd — seisavad, on ka tööpuudus suur.

Osa töölise, kel on võimalus olnud endid varustada tööriietega ja jalanõudega, läksid metsatöödele. Kuigi metsatööde hindu on tõstetud, on siiski pidanud hulk töölise lahkuma viletsate töötingimuste ja korteriolude tõttu, ega ole ka võimalik selle piskuga nii end kui ka perekonda elatada.

Linaitades töötas celmised aastail kuni 400 inimest, linahindade langedes töötas siin käesoleval talvel ainult 100.

Enamikule n a h a v a b r i k u töölisist on ka üles öeldud, sest nahaturul ilmnevad juba kriisi tunnused.

Pärnu töölisvanemad ja kutseühingute esindajad valisid delegatsiooni, kes selgitas Pärnu raskeid tööolusid sotsiaalministrile ja Pärnu Linnavalitsusele.

Töölisvanemate soov oli, et võimaldataks töölisile, kel suured perekonnad, eriti naistele töid hädaabitööde korras.

Suruõhutööd lõppesid.

Külma tulekuga lõppesid Eesti suurima silla chitustööd Pärnu jõel. Sillatöödel oli suvel töölisi paarisaja ümber, kuna sügisel külma tulekuni töötati veel 50 töölisega. Mõned päevad enne pühi lõpetati suruõhutöö viimase kessooni juures. Töö seisab nüüd külma tõttu täieliselt. Tegevust jätkatakse jälle ilmade soojenemisel. Suruõhu töödel välismail on tunnitasu suurem meie suruõhutöölise päevatasust.

Leidub vaevalt tööala, kus oleks töövigastuste % suurem kui suruõhutöödel.

Pärnu silla chitajate suure vilumuse tõttu ei ole küll veel esinenud surmajuhtumeid, kuid raskeid vigastusi on olnud mitmeid.

Töö, milline on hädaohklik oma suure % töövigastuste poolest, ja ületades vaevalt tavalise töölise päevapalga, leidis siiski rohkesti tegijaid.

Raudteelt

Töölisnõukogu valimisi 4. liini jaoskonnas.

11. ja 12. dets. 1937. a. toimusid töölisnõukogu valimised ning 18. ja 19. dets. 1937. a. järelevalimised Ehitusameti 4. liini jaoskonnas. Selle tulemustena on eriulesannetega tööinspektori poolt kinnitatud töölisnõukogu liikmeteks Jaan Leets (endine), Eduard Siim ja Oskar Voore (uued). Kandidaatideks jäid A. Selgis, K. Kullasalu ja J. Laiverik.

3. liini jaoskonna töölise koosolek

peeti 28. novembril 1937. a. Narvas. Koosolekut juhatas E. Pärle. Aruande töölisnõukogu tegevusest esitas töölisnõukogu esimees E. Pärle, kes kandis lähemalt ette eriti töölisnõukogu poolt töölise majandusliku olukorra parandamiseks astunud sammud. Töölisnõukogu ja töölise pahameelt äratas asjaolu, et tükitööde teostamisel pole sõlmitud töölisega õigeaegselt ega korralikke töölepinguid.

Tööliskonna päevaküsimusist kõneles koosolekul Tööliskoja liige A. Saul, kes käsitles eriti raudteetöölisestse puutuvaid päevaküsimusi, eraldi selgitades neid kuutöölise ja päevatöölise suhtes. Ettekande kohta võeti elavalt sõna. Arstiabi ja haiguskindlustuse küsimuste üle refereeris kutseühingu esindaja, kes lõppkokkuvõttes kriipsutas alla siiski teatavat edu sotsiaalseaduseandluse selles osas viimaseil aastail. Koosolekul vastuvõetud resolutsioonides nõuti kuutöölise ja eriti päevatöölise palkade tõstmist ning jõulupühiks ühekordset toetust päevatöölisetele. Raudteede eripõhikirja alusele viimise kavat-

suse vastu avaldati protesti, kuna sellega on karta töölise majandusliku ja õigusliku olukorra veelgi halvenemist. Koosolekust osavõtt oli rohkearvuline.

Raudteetöölise palve Vabariigi Valitsusele

jõulupühiks ühekordse toetuse maksmiseks esitas Raudtee Tee- ja Ehituse- Kuu- ja Päevatöölise Kutseühing. Palve esitati 30. nov. 1937. a. teedeministri ja majandusministri kaudu. Palve põhjenduseks toodi peamiselt päevatöölise madalaid palgaolusid ja järjest tõusvat elukallidust. Pühadetoetusena paluti maksa kõigile riigitöölisete 30 krooni. Vabariigi Valitsus tuli osaliselt sellele palvele vastu ja viimase otsusega 17. dets. 1937. a. makseti pühiks igale töölisele, kes kuus kuud töötanud, toetuseks 10 kr.

Ehitusameti 7. liini jaoskonna

töölised pidasid koosolekut Mõisakülas 12. detsembril 1937. a. Koosolekut juhatas töölisnõukogu esimees E. Tammai. Töölisnõukogu tegevuse aruande kandis ette töölisnõukogu liige A. Siigur, kes tutvustas töölisi parandusettepanekutega, mis töölisnõukogu teinud temale esitatud sisekorra määruste kava kohta. Kuna käitise juhataja poolt iga veerandaasta järele avaldatud kirjalikud aruanded töölisnõukogule käitise olukorra üle olid kujunenud üldisõnalisteks, šabloonilisteks ja mittemidagiütlevaiks, siis avaldati töölisnõukogu poolt nõuet üksikasjalisemate aruannete esitamiseks. Arusaamatusi on ette tulnud töölisetele esimese abi andmisel nende vigastumisel, kuna mõned jaamad on keeldunud vajalisi arstimeid andmast. Tükitööde tasumist on nõutud vastavalt seadusele kolks korda kuus. Päevapalkade suurendamiseks on pöördud käitise juhataja kaudu Ehitusameti juhataja poole, kuid see pole senini tulemusi annud. Raudteetööliskonna päevaküsimustest refereeris Tööliskoja liige A. Saul. Kõneleja leidis palgad mitte kooskõlas olevat elukalliduse tõusuga. Puudulikult on senini veel lahendatud korterite ja varustuse küsimused. Päevatöölise lasteabirahade normide tõstmise oleks kõigiti õigustatud. Tööaja küsimuse korraldamine on, eriti 7. liini jaoskonnas, rahuldava lahenduse leidnud. Raudtee kutseorganisatsioonide ja ka Tööliskoja poolt on astunud samme selleks, et raudteede kommertsialiseerimise kava kohta antaks töölise esindusele võimalus oma seisukohta avaldada enne selle kava teostamist.

Raudteede eripõhikirja alusele viimise kavatsuse suhtes asuti eitavale seisukohale. Avaldati nõuet korteriraha maksmiseks neile priimkorterioiguslikele töölisetele, kellele raudteekorterit pole antud. Viimane küsimus on akuutne eriti selles käitises, sest väga paljud töölised on jäetud korteritega varustamata.

Mujalt

Joaveski puupapivabrikus Virumaal

töötas 1. detsembril m. a. 64 töölise. Meeste keskmiseks palgaks oli 19 senti ja naistel 15 senti tund. Käitises ei peeta korralikult kinni tööaja seadu-

sest. Nimelt sunnitakse töölisi tihti töötama 12—16 tundi päevas, kui aga kuu lõpuks töötundide arv suureks paisub, lastakse töölisel mitu päeva töötada kodus olla. Ületunnitööks ei loeta käitises mitte seda tööd, mille tööline sooritab väljaspool normaaltööaja piire ja nimelt pärast 8. töötundi päevas, vaid seda tööd, mis ületab kuus 200 või 208 töötundi. Ka ei makseta palka tähtaegadel. Võrdlemisi palju saavad töölised talvel kannatada töö juures külma tõttu, sest töö on märg, seda peab tegema paljakäsi, kuigi tööruumis temperatuur on alla nulli.

A.-S. E. Tulitikumonopoli Viljandi tulitikuvabrik

töötab täie koormatusega. Tööliste arv 1. detsembriks oli 92. Keskmiseks päevapalgaks on meestel, lihttöölistel, kr. 3,45, oskustöölistel kr. 4,16, naistel kr. 2,68. 1. oktoobrist m. a. tösteti palku 3—9%, kusjuures madalamapalgalist oli tõus suurem ja kõrgemapalgalist väiksem. Kutseühinguline organiseerimine on täiesti nõrk.

M. Goldbergi nahavabrikus Võrus

töötab 26 töölisel. Lihttööline, mees, teenib päevas keskmiselt kr. 1,76, naine kr. 1,30, oskustööline, mees, kr. 2.— kuni 2,50. Üldiselt Võru nahatöölise olukord on raske terava tööpuuduse tõttu. Osa töölisi, kes töötavad tükitöö alusel, et mitte saada päris vallandatud, on järjekorras nädal või kaks kodus. Kutseühingulist organisatsiooni ei ole.

O.-Ü. Hiiumäe Kärda Kalevivabrikus

töötas 1. detsembril m. a. 328 töölisel. Tellimiste vähesuse tõttu ootab osa töölisi kordamööda töö järjekorda. Tellimuste suurenemist on oodata veebruaris. Lihttöölise keskmine tunniteenus on meestel 17 senti, naistel 12,5 senti, oskustöölistel, meestel, 25,8 senti, naistel 20,4 senti. Töölisnõukogu on käitises olemas. Kutseühinguline organiseerimine puudub aga täielikult.

A.-S. Loksa Tehastes

on töölise tunnipalkadeks lihttöölistel, meestel, 20 senti, ja naistöölistel 12,5 senti, oskustöölistel 25 senti. Et aga suurem osa töid teostatakse tükitöödena, siis on tegelik teenistus suurem, ja nimelt 2—3 ja isegi 4 krooni päevas. Oktoobris ja novembris vallandati umbes 70 töölisel ning toimub veelgi vallandamisi tööstuse osalise seisumajäämise tõttu. Kivitööstus, mis alguses töötas kahe ja isegi kolme vahetusega, seisab nüüd täieliselt, ainult valmistatud plonnid põletab üks ringahi kolme töölisega kolmes vahetuses. Tervishoidlikud olud käitises on viletsad, eriti puudulik on valgustus. Samuti jätab soovida puhtus. Ei ole ka kindlat lõunaega, vaid see on tihti, olenevalt töö iseloomust, liikuv.

1. detsembril m. a. töötas käitises 80 töölisel.

kaugeleulatuvaid järeleandmisi, tegi komisjon töötüli lahendamiseks sundotsuse, millega töölisele määrati palgakõrgendust üks sent tunnis. Otsus oleks jõustunud 1. jaanuaril ja kehtinud üks aasta. Töölised selle otsusega ei nõustunud ja esitasid protesti sotsiaalministrile, nõudes niihästi lühemat tähtaega otsusele kui ka suuremat palgakõrgendust. Sotsiaalminister andis poolte aega kuni 20. detsembrini protestialustes küsimustes kokkuleppe saavutamiseks. Kuna kokkulepet ei saavutatud, läks asi teiskordselt komisjoni lahendada. Hälteenamusega komisjon otsustas lühendada otsuse kehtivuse aja kuuele kuule, kuid jätta suurema palga nõudmise tagajärjeta.

Kreenholmi töötüli.

Teatavasti Kreenholmi töölised nõudsid oma 21. novembril m. a. üldkoosoleku otsuse kohaselt palgakõrgendust aja- ja tükitöölisele 10 senti tunnis ja kolme vahetuse töölisele 13 senti tunnis.

Asi läks Töötülide lahendamise komisjoni lahendada. Töötülide lahendamise komisjoni kokkuleppe poolte vahel ebaõnnestus, kuna käitise poolt mingisuguseid ettepanekuid kokkuleppe saavutamiseks ei tehtud. Vastupidi, käitise juhatus taotles võimalust üle minna nelja teljega töötamisele, mis tal seni endise komisjoni otsusega ja Riigikohtu otsusega võimatu oli. Sealjuures tükitöö-tariifid oleksid tulnud alandamisele.

Komisjon määras ekspertiisi tekstiiltööstuse tehnilise olukorra ja ratsionaliseerimise küsimuste kohta. Ekspertideks olid: V. Erit, Konjunktuur-instituudist, ja ins. Sakk, Sindi käitise direktor.

Ekspertide arvamise ära kuulanud, komisjon otsustas Kreenholmi töölise palku mitte tõsta, kuid juhtumil, kui käitis asub töötama kolme telje asemel neljal teljel, lubada tükitöö hinnakirju vähendada 10%, ilma et oleks sealjuures garanteerinud töölisele tegeliku teenistuse tõusu.

Otsus jõustus 15. jaanuaril 1938. a. ja kehtib 15. märtsini 1938. a.

Komisjoni praksises on käesolev juhtum ainulaadne selle poolest, et selle otsuse tulemuseks võib olla teenistuse langus. Juba eelmine komisjoni otsus Kreenholmi töötüli töi endaga kaasa osalt teenistuse vähenemise. Käesoleva otsuse tagajärjel, kui käitis läheb üle töötamisele neljal teljel, ja kuna pole garanteeritud töölisele suurem tegelik teenistus, võrreldes töötamisega kolmel teljel, nagu tehti seda Toferi töötüli puhul, võib käitis töölisi rakendada neljal teljel töötama ka nii. et tööline enam kaugeltki endist tasu välja ei teeni. Seega käitis ise ei kannu mingit riisikot üleminekul ja katsetamisel nelja teljega töötamisel, vaid kogu riisiko langeb töölisele.

Komisjoni otsuse edasiseks tulemuseks on see, et rida töölisi vabaneb tööst talvel, mil töö leidmise võimalused on Narvas minimaalsed.

Töötülide lahendamise komisjoni ilusa jõuluingituse võtsid töölised kibedusetundega vastu.

Mitmesugust

Töötülid

A.-S. Türi Paberi- ja Puupapivabriku töötüli.

Kuna Töötülide lahendamise komisjonis kokkulepet ei saavutatud, kuigi töölisnõukogu tegi väga

Kutseühingulist

Kaevandustöölise kongress.

Pühapäeval, 19. detsembril m. a., peeti Kiviõli kaevandustöölise erakorraline kongress, mis

oli kokku kutsutud kaevandustöölise päevaküsimuste arutamiseks.

Pärast ülevaadet ühingu tegevusest ja referaati tööliskonna võitlusest 40-tunnise töönädala pärast kongress võttis vastu järgmised resolutsioonid:

1. Arvesse võttes ebatervislikke töötingimusi kaevandustes, eriti õlitööstuses, kongress leiab, et tööaeg tuleks lühendada 40 tunnille nädalas, ilma et töölise teenistus selle tagajärjel väheneks.

2. Kongress leiab, et kaevandustöölise pensioniõigusliku vanaduse piir tuleks alandada 55 aastale, kuna erilisel raskest tervist hävitavad töötingimused ei võimalda töötada kaevandustes ja õlitööstuses kõrgema vanaduseni.

3. Kongress tunnistab tarviliseks, et võimalikult kiireg korras Eestis kehtima pandaks kutsahaiguste vastu kindlustamine.

Tekstiiltöölise Ühingu tegevusest.

2. jaanuaril s. a. peeti Narva töölisvanemate ja E. Tekstiiltöölise Ühingu Narva osakonna usaldusmeeste koosolek, kus refereeris ühingu sekretär J. Mikkelson. Koosolekul tõsteti üles ka töölisesindajate kandideerimise küsimus eelseisvatel valimistel, mis põhimõtteliselt otsustati jaatavalt.

9. jaanuaril s. a. peeti **Sindis** samalaadiline koosolek, kus samuti refereeris J. Mikkelson usaldusmeeste ülesandeist.

8. jaanuaril s. a. oli korraldatud E. Tekstiiltöölise Ühingu Tallinna osakonna poolt jõulupuu ühingu ruumes. Jõulupuust võttis osa ka koja peasekretär I. Rebane.

Pärnu Nahatöölise Ühingu 5-aastane.

Üks Pärnu paremini organiseeritud töölise koondusi, kes on suutnud läbi viia rohkesti kollektiivlepinguid, pühitses oma 5. aastapäeva. Koosviibimisel tervitas juubilarit Tööliskoja nimel hoogsas kõnes Tööliskoja peasekretär J. Rebane.

Klaasipuhujate koosolek

peeti 19. dets. Päevakorras olid Lorupi klaasivabriku ajutise seisakuga seoses olevad küsimused. Nagu selgus, jääb esialgu töötada üle 80 klaasipuhujat Tartus ja Koosis kokku. Osa neist saab hiljem tööd Meleskis ja vähemal määral ka Tartu käitises. Seega jääks töötuid liikmeid üle 40.

J. Lorupi käitise juhatus poolt pakuti seisaku korral nädala kestvat müüritööd, mille tasu aga ei peetud rahuldavaks.

Ka oli Lorupi käitise juhataja teatanud, et need puhuiad, kes seisaku korral tööle lähevad teistesse käitistesse, kantakse musta nimekirja ega võeta enam tööle. Koosolek võttis vastu resolutsiooni, milles mõisteti hukka käitise juhatus talitrusviis, mille tulemuseks on talvine tööseisak ning töölise sundimine töötama olemata. Juhatusel tehti kohuseks töövõimalusi hankida ka välismaal. Esialgsete andmete järele on real klaasipuhujail töövõimaluste saamise lootusi Leedumaale.

Pikema seisaku korral otsustati töötada ja Meleskisse asunud liikmeid vahetada iga kuu.

A. P.

Veidi statistikat

Elatismaksumuse indeks

tõusis ametlikel andmeil novembris 1 punkti võrra (okt. — 105, nov. — 106), ja nimelt tootluse arvel (okt. — 95, nov. — 96), kuna teised postid jäid muutmata. Võrreldes 1936. aasta keskmisega on üldindeksi tõus 8%, võrreldes 1935. a. keskmisega — 20%.

Töölise arv suurtööstuses

oli 1. novembril 1937. a. 44.629; vastav arv 1. novembril 1936. a. oli 38.343, sellega aasta jooksul tõus 6.286 ehk 16,4%. Sellest tõusust langeb ümarguselt 1.800 kaevanduste (põlevkivikaevandused ja õlivabrikud), 1.300 ehitustööstuse 1.200 metallitööstuse, 800 puutööstuse, 600 tekstiiltööstuse ja 600 mineraalide töötlemise arvele. Teistel aladel suuremaid muutusi ei ole; mõnel alal, nagu kehakatte- ja pudukaupade tööstuse alal, on määrgata ka tagasiminõkut (100 töölise võrra). Nagu neist andmeist nähtub, asendavad neid peamiselt alad, mis ei tegele tarbeainete tootmisega. 1. detsembriski töötajate arv on aga langenud üle 1500 võrra.

Töbörsidel registreeritud

oli 30. nov. 1937 a. 1.473, aasta eest — 2.102. Tallinnas on vastavad arvud 603 ja 967. Registreerituist on 20. 11. 37 mehi 485, naised 988 (Tallinnas — mehi 301, naised 302).

Keskmine tunnipalk

suurtööstuses 1. 11. 37 oli 35,4 senti — meestel 40,7 ja naistel 25,3 senti.

Olukord Pärnu Ühishaigekassas lahenes.

Möödunud kevadel, juba maikuu algul, valiti haigekassa peakoosolekul 5-est juhatus liikmest 4 organiseeritud tööliskonna poolt.

Kinnitusnõukogu kinnitas valimised ja asi on läinud Riigikohtu lahendada. Kuna aga sotsiaalminister ega ka Riigikohus Kinnitusnõukogu otsust seisma ei pannud, siis anti asjaajamine uuele juhatusle 9. dets. üle. Juhatus jagas ametid järgmiselt: esimees A. Elend, abiesimees J. Sommer, sekretär V. Niit, laakur R. Peters ja liige H. Raide.

Loodetavasti suudavad noored töölisegeelased neid ülesandeid edukalt lahendada, mis rohkearvuline haigekassapere nende peale on pannud.

R. P.

Käitised korraldasid jõulupuid

Lutheri töölisnõukogule ei antud ruume.

Käesoleval aastal kujunesid töölise pühad mitmes käitises võrdlemisi pikaks, kuna käitistes laod olid kaupu täis ja pühade vaheaega kasutati mõningate remontide tegemiseks. Eriti esines pikki pühi väiksemasis tekstiilkäitises. Teisis käitises aga algas töö kohe pärast pühi.

Mõnedes käitistes anti töölisile pühadeks 5 ja enam krooni eritasu, nagu Sindis, Narva suuremais tekstiilkäitises, kuna „Villa“ töölisel said 2,5 krooni.

Käesoleval aastal korraldati eriti, agaralt jõulupuid käitiste töölisile ja nende lastele. Korraldajaiks olid töölinõukogud ja vastavad kutseühingud. Mõnedes käitises tuldi juhataste poolt tööliste sellekohaseile algatusile vastu. Nii anti sadamatehaste töölinõukogule töölisile jõulupuu korraldamiseks 1500 krooni, „Eesti Siidis“ 1000 krooni jne. Oli aga käitisi, kus töölisile üldse vastu ei tulnud. Näiteks Tallinna suuremas käitises, a.-s. Lutheris, kus töötas umbes 1600 töölist, käitise juhatus soovitas töölinõukogul pöörduda NMKÜ poole. Töölinõukogul pole aga selle kristliku organisatsiooniga läbikäimist. Käitise juhatus esigi keeldus töölisile andmast oma käitise rahvamaja, nii et töölinõukogu oli sunnitud üürima „tööliste jõulupu tarvis“ „Töölisvõimla“ ühes „Töölimuusika-ühingule“ kuuluva saaliga, et mahutada suunemat tööliste hulka. Lutheri tööliste jõulupuu korraldati vana-aasta õhtul rikkaliku muusikalise kavaga. Peale muu esines päevakohase kõnega L. J o h a n s o n. Osavõtjaid jõulupuust oli 900 ümber.

„Agitaatorid“ tekstiiltööliste seas.

Üleriikliku Tekstiiltöösturite Ühingu aastaraamatus I lk. 69 on kirjeldatud Eesti tekstiiltööstuse rasket seisukorda ja on öeldud muuseas järgmist: „Enam palkade tõusu alal edasimineku lihtsatel kokkukutsutud koosolekutel agitaatorite mõjutusel esitatud nõuete ja Töötülide Lahendamise Komisjoni otsuste najal olla ei saa.“

Tekstiiltöösturid nähtavasti arvavad, et Töötülide Lahendamise Komisjon on muundnud tööliste olukorra sedavõrd hiilgavaks, et töölisel enam polekski palkade tõusust huvitatud, kui agitaatorid ei käiks töölisi ässitamas — meie töösturite vana võtte tööliste majanduslikku võitlust sel moel kahtlustada. Jääb ainult arusaamatuks, missugused agitaatorid siis komisjoni peaksid käima mõjutamas?

Nõuandenurk

KÜSIMUS 1: Kas on lubatud vahet pidamata, ka pühapäeviti, veskites töötada?

VASTUS: jaatav.

Tööstuslike käitiste nädala puhkepäevade seaduse (RT 4 — 1926) § 4 lit. b näeb ette, et pühapäeval ja pühadel on muuseas lubatud töötada vahet pidamata kestva valmistusega tööde tegemiseks, mida ei või katkestada või edasi lükata nende tehnilise iseloomu tõttu. Vastav tööde nimekirja on koostatud Vabariigi Valitsuse poolt ja selle p. 12 näeb ette tööd veskitas, kus on sisse seatud viljapeksmine, kondenseerimine, vilja pesemine ja jahvatamine.

KÜSIMUS 2: Kas võib töölisvanema kandidaat olla ühtlasi valimiskomisjoni liige?

VASTUS: jaatav.

Tööstuslike käitiste töölistkonna asutuste seadus (RT 61 — 1931) § 19 määrab, et töölinõukogu liikmete ja nende asetäitjate (resp. töölisvanema) valimiseks valitakse kolmeliikmeline valimiskomisjon käitise hääleõiguslike tööliste hulgast. Mingeid muid kitsendusi seadus valimiskomisjoni liikmete kohta ette ei näe. Selle läbi aga, et tööline on seatud üles töölisvanema kandidaadiks, ei kaota ta oma hääleõigust. Samuti ei näe seadus ka ette, et valimiskomisjoni valitud ei võiks üles seada töölisvanema kandidaadiks.

KÜSIMUS 3: Käitises makseti palka päevapalga alusel, kusjuures oli sisekorramäärustes ette nähtud kaheksatunnine tööpäev. Hiljem muudeti sisekorramäärusi ja nähti ette kuuetunnine tööpäev. Kas seesuguse muutmise tagajärjel väheneb ka tööliste päevapalk, kui ei ole palgaramatusse märgitud palga vähendust?

VASTUS: eitav.

Sisekorramäärustes ei saa ette näha palga suurust, vaid palk määratakse kindlaks töölepingu järgi. Kui tööline saab päevapalga, siis saab ta selle päevapalga edasi hoolimata sellest, missugusena on sisekorramäärustes määratud tööaeg, niikaua kui pole toimetatud seaduslikus korras palgalepingu ülesütlemist ja kokku lepitud uue palga suhtes. Tööpäeva lühendamise iseenesest aga ei too kaasa palga vastavat vähenemist, kui töötatakse päevapalga alusel.

KÜSIMUS 4: Kas võib Töötülide Lahendamise Komisjoni otsuses väljendatud tingimusi muuta tööandja ja üksiku tööliste vahelisel kokkuleppel?

VASTUS: eitav.

Töötülide lahendamise seaduse § 15 ütleb küll, et „Komisjoni otsuses toodud tingimusi võib enne otsuse maksvuse tähtaja möödumist muuta ainult tööandja ja tööliste omavahelisel kokkuleppel“, ilma et oleks lähemalt määratud, keda mõista „tööliste“ all, kuid seaduse üldmõtte ja ka tekstilise tõlgitsemise kaudu peab jõudma vaidlematule tulemusele, et „tööliste“ all tuleb siin mõista neid tööliste esindajaid, kes töötüli menetlemisest võisid osa võtta. Töötülide lahendamise komisjon teeb otsuse siis, kui kokkuleppe poolte vahel ei tule toime, järelikult see otsus asendab kokkulepet ja haarab neid töölisi, kes töötüli olid esindatud. Samal viisil kui töölisel võisid osa võtta töötüli algsest lahendamisest, samal viisil peaksid nad võima astuda ka nüüd kokkuleppesse tööandjaga ja kõrvaldama komisjoni sundotsuse, mis asendas kokkulepet, ja selle otsuse asemele asetama kokkuleppe.

Kui asuda seisukohale, et iga üksik tööline võiks tööandjaga sõlmida teissuguseid kokkuleppeid kui need on väljendatud komisjoni ot-

suses, siis töötülide lahendamine kaotaks üldse oma mõtte ja komisjoni otsustel poleks üldse mingit jõudu. Komisjoni otsustel, samuti kui kollektiivlepinguil, on alati ülekaal individuaalsete töölepingute ees ja viimastega esimesi asendada ei saa. Komisjoni otsus on tehtud pealegi kollektiivse töötüli lahendamiseks, järelikult ei saa üksik tööline muuta otsust, mis käib kollektiivi kui terviku kohta ka tema kohta käivas osas.

Kui aga arvata, et mitte üksikul töölisel, vaid teatud tööliste grupil oleks õigus kokku leppida komisjoni otsuse muutmiseks, siis võiks sellest rääkida vaid siis, kui need grupid omaksid mingi juriidilise kuju.

Kõigil neil põhjusil tuleb ülesseatud küsimusele vastata eitavalt ja tunnistada tühiseks kõik kokkulepped, mis on tehtud tööandjaga komisjoni sundotsuste muutmiseks, kui need kokkulepped pole tehtud tööliste esindajate poolt, kes on õigustatud osa võtma töötüli lahendamisest.

I. R.

Kaastöö

„Tööliskoja Teataja“ järgmisse numbrisse palume ära saata hiljemalt 1. veebruariks s. a.

Kollektiivselt

„Tööliskoja Teataja“ tellimine on odavam ja sobivaim. Kollektiivseks tellimiseks loetakse tellimine, mis on üle 50 eksemplari. Seesugune tellimine maksab ainult üks kroon aastas.

Uusi kollektiivtellijaid.

Sindi Tekstiilvabrikute o.-ü. töölised, Ellamaa turbaraba töölised.

Reserveeritud

Reserveeritud

*Head ja edurikast uut aastat
tööliskonnale soovivad*

O/Ü. „MOOTOR“

V. SADAMA 1/3

TELEFON 478-15

A/s. WILL

Vabrik Narvas ja peakontor Tallinnas
V. Karja 12

NAELAVABRIK

A/s. VD KIMBERG

TALLINN, KATUSEPAPI 35

TELEFON 304-34

A/s. „Caferme“

Tallinn, Põhise tee 16/18

Kodukeskjaam 427-14

*Head ja edurikast uut aastat
tööliskonnale soovivad*

TARVITAJATE ÜHING

„OMA“

Tallinn, Jaama 12

Telefon 313-72

TARVITAJATE ÜHISUS

„TARBIJA“

TALLINN, JAAMA 12

TELEFON 312-27

TARVITAJATE ÜHING

„OMA-ABI“

TALLINN, V.-BALTI 19

TELEFON $\frac{418-49}{6}$

Sõjaväe Majandusühisus

Tallinn, Pikk 11

Telefon 452-06

*Head ja edurikast uut aastat
tööliskonnale soovivad*

Keemiatööstus O/ü. „Eesti Destillaat“

Tallinn, Pärnu mnt. 6

Telef. 438-95

Plekisepatöökoda
Aug. Amann

Tallinn, Rüütli 4

Telef. 430-19

Veoettevõte
Ed. Pesur

Tallinn, Oskari 56—7

Telef. 448-91

Konservitööstus
A. M. Anderson

Tallinn, Sõja 44

Telef. 459-18

Sukatööstus
A/S. „Cotton“

Tallinn, Põhja pst. 7

Telef. 432-63

Kivitööstus
A. E. Jürgenson

Tallinn, Kaupmehe 7

Telef. 460-19

A/s. Eesti Metsatööstus müüb metsast mitmesuguseid metsamaterjale riigining omavalitsusasutustele, koolidele, heategevatele asutustele, kohalikele elanikele ja teistele tarvitajatele oma tarbeks, milleks palutakse kohtade peal pöörduda kohaliku metsaametkonna poole. Küttepuude väikemüügiks on a/seltsil oma laod Tallinnas, Tartus, Valgas, Viljandis, Võrus, Petseris, Tapal ja Jõhvis. Lauamaterjale müüakse oma lauatehastest Tallinnas ja Tartus.

A/s. „Eesti Metsatööstus“.

KINDLUSTUSSELTS

«**O M A**»

Seltsi omanikeks on omavalitsused, ühispannad, majandusühisused, valla kindlustusseltsid ja põllumajanduslikud ühissettevõtted.

Seltsi peakontor Tartus, Riia tän. 35.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Viljandis, Pärnus, Võrus, Tõrvas ja Kuressaares.

E s i n d u s e d — ü l e m a a.